

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

КАРАР

«30» декабрь 2021

с. Тюлячи

№ 336

«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы мәдәниятен үстерү» муниципаль Программасын раслау турында

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2006 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, «Мәдәният турында» 1998 елның 3 июлендәге 1705 номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә, Теләче муниципаль районы Башкарма комитеты

КАРАР БИРӘ:

1. «2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы мәдәниятен үстерү» муниципаль Программасын кушымта нигезендә расларга.
2. Әлеге карар гамәлдәге законнар нигезендә үз көченә керә.
3. Теләче муниципаль районы Башкарма комитетының 2020 елның 9 декабрэндәге 550 номерлы «2021-2023 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы мәдәниятен үстерү» муниципаль программасын раслау турында карарын үз көчен югалткан дип танырга.
4. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны Теләче муниципаль районы Башкарма комитеты Житәкчесенң социаль мәсьәләләр буенча урынбасары Д.С. Гыйниятуллинга йөкләргә.

Житәкче

И.Х. Хәמידуллин

Татарстан Республикасы
Теләче муниципаль районы
Башкарма комитетының
«30» 12 2021 № 336
карарына кушымта

**«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы
мәдәниятен үстерү» муниципаль Программасы**

Программа паспорты

Программаның исеме	«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы мәдәниятен үстерү» Программасы (алга таба - Программа)
Программаны эшләү өчен хокукый нигез	- 1993 елның 25 декабрендәге Россия Федерациясе Конституциясе, 2008 елның 30 декабрендәге үзгәрешләр белән; - «Мәдәният турында Россия Федерациясе законнары нигезләре» 1992 елның 9 октябрендәге 3612-1 номерлы, «Китапханә эше турында», «Мәгариф турында» Россия Федерациясе Законы; - 1992 елның 6 ноябрендәге Татарстан Республикасы Конституциясе; - «Мәдәният турында» (2013 елның 9 декабренә үзгәрешләр белән), «Китапханә эше турында», «Халык һәм сәнгать һөнәрләре турында», «Милли-мәдәни автономияләр турында» 1998 елның 3 июлендәге 1705 номерлы Татарстан Республикасы законнары, - «Россия Федерациясендә жирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 06 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, мәдәният өлкәсендә норматив-хокукый актлар нигезендә эшләнган һәм Теләче муниципаль районының мәдәни потенциалын саклауга, район халкының мәдәни тормышта катнашу мөмкинлеген алга таба үстерү өчен шартлар тудыруга юнәлдерелгән
Программаны эшләүче	Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитетының мәдәният бүлеге (алга таба-Мәдәният бүлеге)
Программаның заказ бирүчесе	Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитеты
Программаны башкаручылар	Теләче муниципаль районы Башкарма комитетының мәдәният бүлеге, Теләче муниципаль районы мәдәният учреждениеләре
Программаның максаты	1. Мәдәни үзенчәлекне саклау һәм һәр шәхеснең мәдәни һәм рухи потенциалын үстерү һәм тормышка ашыру өчен шартлар тудыру. 2. Мәдәният һәм сәнгать өлкәсендә күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын һәм төрлелеген арттыру, мәдәният учреждениеләре эшен модернизацияләү өчен шартлар тудыру. 3. Һәр шәхеснең мәдәни һәм рухи потенциалын тормышка ашыру мөмкинлеген тәмин итү. 4. Тармакны мәгълүматлаштыру. 5. Сәнгать белеме системасын модернизацияләү һәм мәдәният һәм сәнгать өлкәсендә кадрлар әзерләү. 6. Республикада Теләче муниципаль районының уңай мәдәни образын булдыру.

	<p>7. Теләче муниципаль районы мәдәният тармагын үстерү, районның социаль-икътисадый үсешенә перспектив бурычларын хәл итүдә мәдәниятнең ролен күтәрү өчен шартлар тудыру, Теләче муниципаль районы халкын тәрбияләүдә, агартуда һәм ял итүне тәмин итүдә мәдәниятнең ролен көчәйтү.</p> <p>8. Мәдәният учреждениеләре күрсәтә торган муниципаль хезмәтләрнең сыйфатын арттыру.</p> <p>9. Гражданныр, жәмгыять һәм дәүләт мәнфәгатьләрендә архив эше белән идарә итү</p>
Программаның төп бурычлары	<ul style="list-style-type: none"> - халыкта милли горурлык, гражданлык һәм патриотизм хисен тәрбияләүгә юнәлтелгән мәдәният һәм сәнгать чаралары нигезендә әхлакый һәм рухи кыйммәтләр формалаштыру; - мәдәният һәм сәнгать учреждениеләренә матди-техник базасын, аларның техник жиһазланышын, ныгыту, яшь талантларны ачыклау һәм аларга ярдәм итү; - музей фондын саклау, тулыландыру, өйрәнү һәм экспонацияләү; - китапханәләргә мәгълүматлаштыру, китапханә эшен алга таба үстерү; - клуб формированиеләренә, үзешчән коллективларның сыйфатлы үсешен (башкару осталыгын) тәмин итү; - муниципаль район архивы һәм башка архив документларын саклау, исәпкә алу, комплектлау һәм алардан файдалануны тәмин итү
Программаны тормышка ашыру сроклары	2021-2024 еллар
Ярдәмче Программалар исемлегә	<ol style="list-style-type: none"> 1. «2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районында музей эшен үстерү» Ярдәмче программасы 2. «2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районында китапханә эшен үстерү» Ярдәмче программасы 3. «2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының мәдәни-ял эшчәнлеген үстерү» Ярдәмче программасы 4. «2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының мәдәният өлкәсендә чаралар үткәрү» Ярдәмче программасы 5. «2021-2024 елларга Теләче муниципаль районында архив эшен үстерү» Ярдәмче программасы
Программаны финанслау күләмнәре	<p>Программаны финанслауга 2021-2024 елларда 266146,48 мең сум каралган, шул исәптән еллар буенча:</p> <p>2021 ел – 61620,68 мең сум. 2022 ел – 67902,00 мең сум. 2023 ел – 68155,20 мең сум. 2024 ел – 68468,60 мең сум.</p> <p>Программаны финанслауның гомуми күләме 2021-2024 елларда республика бюджеты акчалары исәбеннән 14019,30 мең сум тәшкил итәчәк, шул исәптән еллар буенча:</p> <p>2021 ел – 114,10 мең сум 2022 ел – 11691,40 мең сум. 2023 ел – 2213,80 мең сум.</p>

	<p>2024 ел – 0,00 мең сум.</p> <p>Программаны финанслауның гомуми күләме 2021-2024 елларда Теләче муниципаль районы бюджеты акчалары исәбеннән 252127,18 мең сум тәшкит итәчәк, шул исәптән еллар буенча:</p> <p>2021 ел – 61506,58 мең сум. 2022 ел – 56210,60 мең сум. 2023 ел – 65941,40 мең сум. 2024 ел – 68468,60 мең сум.</p> <p>Программаны финанслауның гомуми күләме 2021-2024 елларда Федераль бюджет акчалары исәбеннән 0,00 мең сум тәшкит итәчәк, шул исәптән еллар буенча:</p> <p>2021 ел – 0,00 мең сум; 2022 ел – 0,00 мең сум 2023 ел – 0,00 мең сум 2024 ел – 0,00 мең сум.</p> <p>Программаны финанслау күләмнәре фараз характерында һәм чираттагы финанс елына (чираттагы финанс елы һәм план чоры) Теләче муниципаль районы Советының Теләче муниципаль районы бюджеты Карары нигезендә аныкланачак</p>
Программаны тормышка ашыруны контрольдә тоту һәм идарә итү системасы	Программаны гамәлгә ашыру белән агымдагы идарә итүне Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитетының территориаль үсеш бүлеге башкара
Программаны гамәлгә ашыруның көтелгән соңгы нәтижәләре һәм социаль-икътисады нәтижәлелек күрсәткечләре	<ul style="list-style-type: none"> - мәдәният өлкәсендә хезмәт күрсәтү сыйфатын яхшырту, аларның заманча таләпләргә һәм Теләче муниципаль районында яшәүче һәр кешенең ихтияжларына туры килү-килмәве; - мәдәни-ял итү чараларына килүчеләр санын арттыру; - китапханәләргә килүчеләр санын арттыру; - һәвәскәрләр берләшмәләре эшендә катнашучы халыкның өлешен арттыру; - эшқуарлыктан һәм эшчәнлекне керемгә китерә торган башка учреждениеләрдән, муниципаль мәдәният учреждениеләреннән акчалар күләмен арттыру

I. Программа хәл итүгә юнәлдерелгән проблемага характеристика

Хәзерге дөньяда мәдәният кеше тормышының мөһим состав өлеше сыйфатында һәм прогрессның төп факторларының берсе буларак торган саен күбрәк чыгыш ясый. Аның мөһим шарты булып барлык әгъзаларының һәрьяклы һәм гармонияле үсеше нигезендә жәмгыятьнең рухи потенциалын даими үстерүне тәмин итү һәм аларның ижади мөмкинлекләрен тулы ачу тора. Гуманитар кыйммәтләр нигезендә бөтен жәмгыятьнең рухи һәм мәдәни дәрәжәсен күтәрү, әгәр бер-берсен тулыландыра торган мәдәни сәясәтнең төп элементлары, аларның нәтижәләрененң үзара тәэсирендә кабул ителә торган төп элементлары халыкның мәдәнияткә үтәп керүе һәм мәдәни тормышта катнашуы булса, мөмкин була. Мәдәни байлыklarның максималь үтемлелеген тәмин итү, мәдәният өлкәсендә хезмәтләрнең сыйфатын һәм төрлелеген арттыру-районның мәдәни сәясәте бурычларының берсе.

Район мәдәният учреждениеләре эшчәнлеге соңгы елларда мәдәни эшчәнлекнең социаль нәтижелелеген арттыруга, халык өчен мәдәни хезмәтләрнең үтемлелеген арттыруга юнәлдерелгән.

Авыл мәдәниятен саклау һәрвакыт дәүләт мәдәни сәясәтенең өстенлекле юнәлешләренең берсе булды, бу тармакның күп кенә норматив һәм программа документларында чагылыш тапты. Россия Федерациясә Мәдәният министрлыгы каршындагы Мәдәният буенча Координация советы карары белән (2010 елның 17 сентябрендәге) Россия Федерациясә субъектларының башкарма хакимияте органнарына авыл мәдәниятен үстерүгә юнәлдерелгән төбәк максатчан программаларын эшләү һәм раслау йөкләнде.

Россия Федерациясә Хөкүмәте Рәисе В. В. Путинның күрсәтмәләре исемлегенә 2 пункты белән 2011 елның 15 ноябрәндәге Авыл интеллигенциясә форумы эшендә 2011 елның 22 ноябрәндәге кабул ителгән ВП-П12-8267 номерлы Россия Мәдәният министрлыгы Россия Федерациясә субъектлары белән берлектә «Россия мәдәният» эшләнә торган дәүләт программасы кысаларында авылның заманча инфраструктурасын үстерү, мәдәният учреждениеләренең матди-техник базасын модернизацияләү, китапханәләргә Интернет аша керү белән тәэмин итү буенча чараларны күздә тотарга йөкләнде.

Гамәлдәге социаль инфраструктураны модернизацияләү һәм үстерү зарурлыгы, халыкның ихтыяжларын тулысынча канәгатьләндерү критерийларынан чыгып, авылның мәдәни потенциалын саклап калу һәм арттыру кирәккә 2020 елга кадәр чорга Россия Федерациясәнең озак сроклы социаль-икътисади үсеш концепциясә, 2020 елга кадәр чорга Россия Федерациясә Авыл территорияләрен тотрыклы үстерү концепциясә белән билгеләнә.

Кече шәһәрләрдә музейлар, театрлар, китапханәләр, ижат клублары эшчәнлегенә аерым игътибар бирергә, шулай ук кече шәһәрләрдә мәдәниятне үстерү буенча дәүләт программасы проекты эшләү зарурлыгына Россия Федерациясә Президенты В.В. Путин үзенә "Гаделлеккә ирешү.Россия өчен социаль сәясәт" дигән авторлык мәкаләсендә күрсәттә. Россия Федерациясә Мәдәният министрлыгы каршындагы Мәдәният буенча Координация советының 2012 елның 4 апрелдәге карарының 2.2 пункты нигезендә Россия Федерациясә субъектларының башкарма хакимият органнарына 01.06.2012 елга кадәр Россия Федерациясә Мәдәният министрлыгына кече шәһәрләр мәдәниятен үстерү Концепциясә проектына тәкъдимнәр жиберү йөкләнде.

Мәдәният бүлегенә бурычы-мәдәнияткә ярдәм итү һәм аны үстерү генә түгел, ә безнең районда аның тарихы дәвамында барлыкка килгән мирасны, мәдәни потенциалны саклап калу да.

Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитетының мәдәният бүлегә тарафыннан иң яхшы традицияләрен саклап калуга һәм үстерүгә юнәлтелгән чаралар уздырыла, шуның нәтижәсендә районның мәдәни тормышы якты һәм бай.

Шуның белән бергә, район мәдәниятен үстерүдә житди проблемалар бар. Мәсәлән, мәдәният учреждениеләренең матди - техник базасы, инструментлар, заманча техник чаралар белән тәэмин ителеш аеруча игътибарга мохтаж. Авыл мәдәният йортлары һәм авыл клублары капитал ремонт, реконструкция, жиһазландыруга, шулай ук авыл халкы өчен мәдәни-массакүләм чаралар оештыруга һәм үткәргүгә даими ярдәм таләп итә. Мәдәният учреждениеләренең тулы көченә эшләве өчен түгәрәкләр һәм клублар, сәхнә киёмнәре, концерт костюмнары буенча эшләү өчен уңайлы шартлар тудыру, сакчылык-янгын сигнализациясә системаларын урнаштыру буенча эшләр башкару һ. б. кирәк.

Программа финанс ярдәмен һәм мәдәният учреждениеләре эшенә тотрыклылыгын гарантияләүчә чаралар системасын күздә тоту. Шулай итеп, программа мәдәни үсешнең төп бурычларын хәл итү максатында тармакны эзлекле яңартуга юнәлдерелгә тиеш.

Яңа мәгълүмати технологияләр нигезендә муниципаль китапханәләренә мәгълүмат базасын үстерү, кулланучыларга уңайлы хезмәт күрсәтү өчен шартлар тудыру зарурлыгы туды.

Коллективларның гастрольләрдә йөрүләрен оештыру, башкаладан читтә узучы төрле фестивальләрдә һәм конкурсларда катнашу өчен финанс мөмкинлекләре юк.

Авыл мәдәният йортлары һәм авыл клублары капитал ремонт, реконструкция, жиһазландыруга даими ярдәм таләп итә. Шулай ук район халкы өчен мәдәни-массакуләм чаралар оештыру һәм уздыру да күздә тотыла.

Программа финанс ярдәмен һәм мәдәният учреждениеләре эшенең тотрыклылыгын гарантияләүче чаралар системасын күздә тотта.

Шулай итеп, программа мәдәни үсешнең төп бурычларын хәл итү максатында тармакны эзлекле яңартуга юнәлдерелергә тиеш.

II. Программаның төп максатлары һәм бурычлары, аны гамәлгә ашыру срокларын, шулай ук аны үтәү барышын чагылдыручы максатчан индикаторлар һәм күрсәткечләр исемлегә

«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы мәдәниәтен үстерү» озаксроклы муниципаль программаның максаты «2014-2022 елларга Татарстан Республикасы мәдәниәтен үстерү» Татарстан Республикасы Дәүләт программасы өстенлекләренә нигезләнган

«2021-2024 елларга Теләче муниципаль районы мәдәниәтен үстерү» озаксроклы муниципаль программасының стратегик максатлары белән районның социаль-икътисадый үсеше максатларында мәдәниәт һәм сәнгать өлкәсен тотрыклы үстерү өчен кирәкле шартлар тудыру белән беррәттән:

- ижат өчен уңай шартлар тудыру, мәдәниәт өлкәсендә интеллектуаль һәм ижади эшчәнлекне яклау;

- заманча мәдәниәт һәм сәнгатьнең барлык төрләрен һәм жанрларын үстерүгә ярдәм итү;

- мәдәни кыйммәтләрдән файдалану мөмкинлегә алу өчен төрле милләт халкы һәм төрле социаль төркемнәр вәкилләре өчен тигез мөмкинлекләр тәмин итү;

- мәдәниәт һәм халык ижатын үстерү өчен төп шарт булып торган бюджет финанславы булган муниципаль учреждениеләр буларак мәдәниәт учреждениеләрен саклап калу;

- халык декоратив-гамәли ижатына, халык һөнәрчеләгенә һәм һөнәрләренә ярдәм итү һәм аны үстерү;

- дәүләт социаль стандартлары кысаларында халыкның мәдәни хезмәтләргә булган ихтыяжын канәгатьләндерү;

- мәдәниәт учреждениеләренең матди-техник базасын ныгыту;

- гражданныр, жәмгыять һәм дәүләт мәнфәгатьләрендә архив эше белән идарә итү.

Әлеге максатларга ирешү өчен системалы характердагы кайбер мәсьәләләрне хәл итәргә кирәк:

- мәдәниәт һәм сәнгать өлкәсендә күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын һәм төрлелеген арттыру өчен шартлар тудыру, мәдәниәт учреждениеләре эшен модернизацияләү;

- Теләче муниципаль районының барлык гражданныр өчен мәдәниәт һәм сәнгать өлкәсендә мәдәни байлыкларга тигез хокукны һәм ижади потенциалны тормышка ашыру мөмкинлекләрен тәмин итү;

- матди-техник базаны ныгыту;

- музей предметларын саклауның матди-техник базасын яхшырту юлы белән, фонд саклагычларны һәм аларның жиһазларын модернизацияләү юлы белән музей мирасының сакланышын тәмин итү;

- балаларны һәм яшьләрне театр һәм музыка сәнгәтенә, музей-күргәзмә проектларына жәлеп итүгә дәүләт ярдәме күрсәтү;

- мәдәниәт учреждениеләренә гаилә белән бару рәвешләрен үстерү;

- театр спектакльләрен, концерт программаларын һәм музей-күргәзмә экспозицияләрен сәнгатьчә бизәү өчен заманча техник (шул исәптән мультимедиа) чараларны актив кертү;
- китапханә фондларының актуальлеген һәм сакланышын тәмин итү;
- халыкка китапханә-мәгълүмати хезмәт күрсәтүнен дистанцион һәм башка стационар булмаган формаларын үстерү;
- мәдәни-ял итү эшчәнлеген өлкәсендә халык өчен хезмәт күрсәтү күләмнәрен һәм төрләрне киңәйтү;
- заманча таләпләргә җавап бирә торган мәдәният учреждениеләре төзелеше;
- Татарстан Республикасында халык сәнгать кәсепләрен саклау, өйрәнү һәм үстерү, үсеп килүче буында милли тарихка, традицион халык мәдәниятенә хөрмәт тәрбияләү;
- Архив фонды һәм башка архив документларын саклау, исәпкә алу, комплектау һәм куллануны тәмин итү.

«Музей эшен үстерү» ярдәмче программасы Теләче муниципаль районының музей фондын саклауга, өйрәнү һәм популярлаштыруга, шулай ук җәмгыять үсешенә мөһим ресурсы буларак, аларга социаль-мәдәни функцияләргә гәүдәләштерү өчен уңайлы шартлар тудыру максатыннан, Туган якны өйрәнү музей комплекслы үстерүгә юнәлдерелгән.

«Китапханә эшен үстерү» ярдәмче программасы гражданның үзенең конституциячел хокукларын торгыштырырга ашыруны тәмин итә ала торган Китапханә хезмәт системасын үстерүгә, шулай ук китапханәләрдә саклана торган милли мәдәни мирасны саклауга юнәлдерелгән.

«Мәдәни-ял итү эшчәнлеген үстерү» Ярдемче программасы мәдәни-ял итү тибындагы учреждениеләрне үстерү һәм халык иҗатына ярдәм итү өчен уңайлы шартлар булдыруга, мәдәният учреждениеләренә матди-техник торышын норматив куркынычсызлык таләпләренә, санитар һәм янгынга каршы нормативларга туры китерү өчен чаралар комплексын булдыруга юнәлдерелгән.

«Мәдәният өлкәсендә чаралар үткәру» Ярдемче программасы Теләче муниципаль районы территориясендә мәдәниятне үстерү өчен стимуллар булдыруга, район күләмдә чаралар оештыруга һәм үткәругә, Теләче муниципаль районының мәдәният өлкәсен төбәкара, Бөтенроссия һәм халыкара чараларда тәкъдим итүгә юнәлдерелгән.

«Архив эшен үстерү» ярдәмче программасы Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы башкарма комитеты архив бүлегенә эшчәнлегенә стратегик максатына ирешүгә юнәлдерелгән (Татарстан Республикасы Архив фонды документларын һәм гражданның, җәмгыять, дәүләт мәнфәгатьләрендә башка архив документларын саклауны, исәпкә алуны, туплауны һәм куллануны тәмин итү).

Санлы күрсәткечләр һәм индикаторлар:

- төрле типтагы мәдәният учреждениеләренә йөрү санын арту;
- кулланучылар саны арту, шул исәптән махсус категория кулланучылар;
- театраль постановкалар санын һәм концерт программаларын, музей-күргәзмә акцияләрен һәм экспозицияләрен, башка мәдәни программаларны һәм чараларны арттыру;
- халыкны музей хезмәтләре белән тәмин итү (экскурсияләр, лекцияләр, күргәзмәләр, проектлар һ. б.);
- реставрацияләүгә мохтаж булган фондларның гомуми санына карата реставрацияләнган предметларның чагыштырма авырлыгы;
- ачык китапханәләрнең китапханә фондларының яңартылу күрсәткечен арттыру;
- мәдәният өлкәсендә инновацион проектлар санының артуы;
- төбәкара һәм халыкара мәдәни акцияләр, иҗтимагый әһәмиятле чаралар саны арту;
- ел саен үткәрелә торган республика һөнәри осталык конкурсларында катнашучы тармак белгечләре санын арттыру;

- программаны тормышка ашыру мониторингы максаты белән үткәрелә торган социологик сораптырулар һәм тикшеренүләр санын арттыру;
- төрле дәрәжәдәге конкурсларда призлы урыннар саны;
- муниципаль архив биналарының архив документларын даими саклауны тәмин итә торган норматив шартларга туры килү дәрәжәсен күтәрү.

Программаны үтәү нәтижелелеге күрсәткечләре:

- премьер театры спектакльләренә, яңа музыкаль программаларның, музей-күргәзмә экспозицияләренә, башка яңа ижади проектларның гомуми чаралар санына нисбәте;
- халыкның аерым категорияләреннән файдаланучыларның мәдәният учреждениеләреннән файдаланучыларның гомуми санына нисбәте;
- мәдәният, сәнгать учреждениеләре үткәрә торган мәдәни-массакуләм һәм мәдәни-ял чараларында катнашучылар санының республика халыкның гомуми санына нисбәте;
- программа чаралары белән колачланган мәдәни мирас объектлары санының Татарстан Республикасының мәдәни мирас объектларының гомуми санына нисбәте;
- аттестация, яңадан әзерләү һәм квалификация күтәрүне узган белгечләрнең тармак белгечләренә гомуми санына нисбәте;
- тармакның 35 яшькә кадәрге белгечләре, учреждениеләр житәкчеләре һәм житәкче кадрлар резервының 45 яшькә кадәрге белгечләренә гомуми санына карата нисбәте;
- билгеләнгән срокта архив тарафыннан башкарылган соратулар өлеше, бер ел эчендә кергән соратуларның гомуми күләмендә процентларда.

Программаны тормышка ашыру сроклары

Программаны гамәлгә ашыру срогы: 2021-2024 еллар.

Контроль этаплар булып еллык хисаплар тора, халыкның ихтияжларын һәм мәнфәгатләрен фәнни нигезләнгән тикшеренүләр нәтижеләре һәм арадаш күрсәткечләр мониторингы гамәлгә ашырыла.

III. Программаны ресурслар белән тәмин итүне нигезләү

Программаны тормышка ашыруны финанс ягынан тәмин итү жирле бюджет акчалары хисабына гамәлгә ашырыла. Жирле бюджет акчалары белән беррәттән программаны финанслауга республика бюджетыннан акча жәлеп итү, дәүләт программаларында катнашу юлы белән мәдәният учреждениеләрен капитал ремонтлау һәм төзү, автоматлаштырылган архив технологияләре булдыру һәм архив документлары нигезендә гражданнарны һәм оешмаларны мәгълүмат белән тәмин итү күздә тотыла.

Муниципаль программаны гамәлгә ашыру өчен жирле бюджет чыгымнарына еллык төзәтмәләр кертү тәртибе Чираттагы финанс елына (чираттагы финанс елына һәм план чорына) Татарстан Республикасы Теләче районы бюджеты проекты төзү тәртибе белән билгеләнә.

Программаны финанс белән тәмин итү үзенчәлекләре булып тора:

1. Устав эшчәнлегә кысаларында мәдәният учреждениеләре күрсәтә торган хезмәтләренә күләмен һәм төрләрен арттыру хисабына программа чараларын тормышка ашыруга юнәлдерелгән бюджеттан тыш акчалар өлешен арттыру.

2. Дәүләт учреждениеләренә хокукый хәлен камилләштерүнең яңа шартларында гамәлдәге хокукый актларда каралган нормалар нигезендә билгеләнә торган дәүләт биремнәре нигезендә бюджет ассигнованиеләрен куллану («Дәүләт (муниципаль) учреждениеләрнең хокукый хәлен камилләштерүгә бәйле рәвештә Россия Федерациясенә аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 08.05.2010 N 83-ФЗ Федераль закон).

3. Ижади эшчәнлеккә, фәнни һәм мәгариф эшчәнлегенә адреслы ярдәм күрсәтүнең төрле формаларын, яңа хезмәт төрләрен һәм мәдәният учреждениеләренә килүчеләр белән эшләү технологияләрен булдыруга юнәлдерелгән инновацион проектларны куллану.

Программаны гамәлгә ашыруны ресурслар белән тәэмин итү

№ т/б	Ярдәмче программа атамасы	Финанслау чыганагы	2021 ел (фараз)	2022 ел (фараз)	2023 ел (фараз)	2024 ел (фараз)
1.	ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММА «2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районында музей эшен үстерү»	Жирле бюджет	1040,15	1008,63	1353,40	1357,40
2.	ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММА «2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районында китапханә эшен үстерү»	Жирле бюджет Федераль бюджет	15434,77 0,00	17368,19 0,00	18907,40 0,00	18982,00 0,00
3.	ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММА «2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының мәдәни-ял итү эшчәнлеген үстерү»	Жирле бюджет Республика бюджеты	44301,13 114,10	37146,58 11691,40	44993,40 2213,80	47392,00 0,00
4.	ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММА «Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының мәдәният өлкәсендә чаралар үткәру, 2021-2024 елларга»	Жирле бюджет	128,91	235,00	235,00	285,00
5.	ЯРДӘМЧЕ ПРОГРАММА «2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районында архив эшен үстерү»	Жирле бюджет	601,61	452,20	452,20	452,20
	БАРЛЫГЫ:		61620,67	67902,00	68155,20	68468,60

IV. Муниципаль Программа белән идарә итү механизмын һәм заказчыларның үзара хезмәттәшлеге механизмын үз эченә алган Программаны гамәлгә ашыру механизмы

Программаның житәкчесе Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитетының мәдәният бүлеге һәм архив бүлеге башлыклары булып тора, алар аны гамәлгә ашыру өчен шәхсән җаваплы, ахыргы нәтижеләр, Финанс чаралары программасын үтәүгә бүлеп бирелә торган максатчан һәм нәтижелә файдалану, шулай ук Программаны гамәлгә ашыру белән идарә итү рәвешләрен һәм ысулларын билгели.

Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитеты, дәүләт заказчысы - координаторы буларак, программаның үтәлеше барышында:

- жирле, республика бюджеты һәм бюджеттан тыш чыганақлардан анализ һәм рациональ файдалануны тәмин итә;

- үз вәкаләтләре чикләрендә Программаны үтәү өчен кирәкле норматив хокукий актлар эшли;

- Программаны тормышка ашыруның барышы турында квартал саен хисаплар эзерли һәм хисап чорыннан соң килүче 25 числога кадәр Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының икътисад бүлеге адресына җибәрә;

- программаны тормышка ашыруның барышы турында еллык хисаплар эзерли һәм аларны Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының икътисад бүлеге адресына һәм хисап чорыннан соң килүче елның 1 мартына кадәр җибәрә.

Программаны тормышка ашыра башлаганчы, Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитетының мәдәният бүлеге һәм архив бүлеге:

- Программаны тормышка ашыру белән идарә итү турында нигезләмә раслый һәм Программаны тормышка ашыруның оештыру-финанс планын формалаштыра;

- Программа чараларына төзәтмәләр кертү һәм Программаны гамәлгә ашыру барышында аларны ресурслар белән тәмин итү механизмнарын билгели;

- максатчан индикаторларның әһәмияте, программаны гамәлгә ашыру күрсәткечләре, аның үтәлешен мониторинглау нәтижеләре, башкаручылар программасында катнашу шартлары турында мәгълүматның ачыклығын тәмин итү процедураларын билгели.

V. Программаның икътисадый, социаль һәм экологик нәтижеләлеген бәяләү

Мәдәниятнең фундаменталь үзенчәлеге шунда ки, мәдәни эшчәнлекнең мөһим нәтижеләре вакыт буенча кичектерелгән социаль эффектта чагыла һәм интеллектуаль потенциалны арттыруда, кыйммәтле ориентирларны һәм индивидуумнарның үз-үзләрен тотышы нормаларын үзгәртүдә чагыла.

Программада мәдәни эшчәнлекнең агымдагы нәтижеләрен генә тасвирлый торган индикаторлар системасын һәм санлы күрсәткечләргә куллану күздә тотыла.

Шул ук вакытта конкрет Ярдәмче программаларда үз нәтижеләлекләренен үз күрсәткечләре булырга мөмкин. Программаны һәм аның ярдәмче Программаларын гамәлгә ашыруның нәтижеләлеген бәяләү программаның заказчысы - координаторы тарафыннан гамәлгә ашырыла.

Программаны тормышка ашырудан төп социаль-икътисади нәтижә Татарстан Республикасы Теләче районы гражданны тормышында мәдәниятнең социаль ролен күтәрүдә һәм, димәк, районда тормыш сыйфатын күтәрүдә, мәдәният өлкәсен модернизацияләүгә курсны гамәлгә ашыру өчен уңай ижтимагый атмосфера булдыруда чагыла. Вакыт эчендә кичектерелгән бу нәтижә, аерым алганда, күрсәтеләчәк: Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районында яшәүче халыкларның үзенчәлеген саклап калуга ярдәм итә торган мәдәни киңлекнең бердәмлеген ныгытуда; ижади эшчәнлек өчен уңайлы шартлар тудыруда, халыкка тәкъдим ителә торган мәдәни байлыкларның һәм сәнгатьтәге мәгълүматның төрлелеген һәм ачыклығын булдыруда; ирәкле хезмәт базары

шартларында, шул исәптән халыкара масштабта, ижади һөнәрләр яшь белгечләренә конкуренциягә сәләтлелеген тәмин итүдә, шулай ук яшьләргә эстетик тәрбияләүне үстерүдә.

Мәдәниятне үстерү бурычлары әйләнә-тирә мохитне саклау бурычлары белән тыгыз бәйләнгән. Кагыйдә буларак, бу элемент мәдәни ландшафтларны һәм истәлекле урыннарны саклау, музейлар эшчәнлегендә чагыла.

Истәлекле урыннар һәм саклана торган тарихи-мәдәни территорияләр системасын формалаштыру экология һәм табигый мирасны саклау проблемаларын хәл итүгә турыдан-туры бәйле. Шулай итеп, Программа әйләнә-тирә мохитне саклау бурычы белән тыгыз элементдә мәдәниятне үстерү проблемаларын хәл итә.

Программаны тормышка ашыруның нәтижелелеге максатчан индикаторларның һәм программа тарафыннан расланган күрсәткечләрнең факттагы казанышлары дәрәжәсе буларак бәйләнә.

Программаның икътисади нәтижәсе жирле, республика бюджеты, бюджеттан тыш чыганаclar һәм спонсорлык ярдәме хисабына мәдәнияткә өстәмә финанс чаралары жәлеп итүгә бәйле булачак.

«2021-2024 елларга
Татарстан Республикасы
Теләче муниципаль районы
мәдәниятен үстерү»
муниципаль программасына
1 номерлы кушымта

**«2021-2024 елларга Теләче муниципаль районында музей эшен үстерү»
ярдәмче программасы**

Ярдәмче программа паспорты

Ярдәмче программа атамасы	«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районында музей эшен үстерү» ярдәмче программасы (алга таба - Подпрограмма)
Ярдәмче программаның заказчысы	Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитеты
Ярдәмче программаның төп эшләучеләр	«Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының Теләче туган якны өйрәнү музей» муниципаль бюджет мәдәният учреждениесе
Ярдәмче программаның максатлары	Теләче муниципаль районының музей эшен саклау, өйрәнү һәм популярлаштыру, шулай ук жәмгыять үсешенә мөһим ресурс буларак социомәдәни функцияләргә гамәлгә ашыру өчен уңайлы шартлар тудыру максатыннан музейны комплекслы үстерү
Ярдәмче программаның бурычлары	<ol style="list-style-type: none"> 1. Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Туган якны өйрәнү музейнең дәүләт өлешен саклау, өйрәнү һәм комплектлау. 2. Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Туган якны өйрәнү музейнең сакланышын һәм куркынычсызлыгын тәмин итү өчен шартлар тудыру. 3. Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының туган якны өйрәнү музейнең һәркем өчен мөмкин булуын һәм популярлаштыруын тәмин итү. 4. Музейның фәнни-тикшеренү һәм мәдәни-белем бирү эшчәнлеген оптимальләштерү. 5. Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы туган якны өйрәнү музейнең матди-техник жиһазланышын яхшырту. 6. Музей белгечлекләре кадрларын әзерләү һәм яңадан әзерләү (квалификацияләрен күтәрү). 7. Нәтижәле кадрлар сәясәтен гамәлгә ашыру һәм музей хезмәткәрләренең социаль эһәмиятен арттыру. 8. Бюджеттан тыш акчаларны җәлеп итү. 9. Түләүле хезмәтләр күләмен арттыру
Гамәлгә ашыру сроклары Ярдәмче программа	2021-2024 еллар
Ярдәмче программаның финанслау күләмнәре	<p>Финанслауның гомуми күләме 2021-2024 елларда Теләче муниципаль районы бюджеты акчалары исәбеннән 4759,58 мең сум тәшкил итәчәк, шул исәптән еллар буенча:</p> <p>2021 ел – 1040,15 мең сум. 2022 ел – 1008,63 мең сум.</p>

	<p>2023 ел – 1353,40 мең сум. 2024 ел – 1357,40 мең сум. Ярдәмче программаны финанслау күләме фаразланган характерда һәм чираттагы финанс елына (чираттагы финанс елына һәм план чорына) Теләче муниципаль районы бюджеты турында Теләче муниципаль районы Советы карары нигезендә төгәлләштереләчәк</p>
<p>Ярдәмче программаны тормышка ашыруның көтелгән нәтижеләре</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Музейның сакланышы һәм куркынычсызлыгы шартларын яхшырту. 2. Музей фондын яңа экспонатлар белән баету. 3. Жәмгыять үсешенә мөһим ресурсы буларак, музейның ролен арттыру. 4. Үсеп килүче буынны тәрбияләүдә музей мөмкинлекләрен киңәйтү. 5. Музейга йөреш һәм мәдәни-агарту чаралары санын арттыру. 6. Республикада мәдәни туризмны үстерү, музей тарафыннан күрсәтелә торган туристлык хезмәтләре спектрын киңәйтү. 7. Халыкка күрсәтелә торган музей хезмәтләре, шулай ук түләүле хезмәт күрсәтү спектрын киңәйтү. 8. Музей эшчәнлегеннән алынган керемнәр күләмен арттыру. 9. Эшчәнлек рәвешләренә төрлеләгән киңәйтү һәм аны реаль һәм потенциал килүчеләренә кызыксынулары һәм ихтыяжлары нигезендә актуальләштерү. 10. Шулай ук музей фондларын туплау, фәнни эшкәртү, өйрәнү, исәпкә алу һәм саклау һәм популярлаштыру белән бәйлә мөгълүматлаштыру процессларының үсешен тәмин итү. 11. Проект эшчәнлеген үстерү һәм музей эше өлкәсендә инновацион проектларны нәтижелә гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру. 12. Музей хезмәткәрләренә кадрлар составын яхшырту һәм аларның социаль яклануын тәмин итү

I. Ярдәмче программа хәл итүгә юнәлдерелгән проблеманың характеристикасы

Заманча музейлар аларның традицион тарихи (мәдәни һәм табигый) мөхитендә матди һәм рухи кыйммәтләренә саклау, торгызу, өйрәнү һәм халыкка жеткерү өчен булдырылган мәдәният учреждениеләре, мәдәни һәм табигый мирасның бөтен территорияль комплекслары буларак билгеләнә.

Музей эшен үстерүнең өстенлекле юнәлешләре булып тора:

- музей практикасының иң яхшы үрнәкләренә ярдәм итү һәм аларны алга этәрү;
- музейлар тарафыннан мәдәни - һәм фәнни агарту, белем бирү эшчәнлеген гамәлгә ашыру;

- музей спецификасы, экспозиция сәнгате үсешенә заманча тенденциягә нигезендә музей экспозицияләре формаларын камилләштерү;

- халыкның социаль якланмаган катламнары (инвалидлар, өлкән кешеләр, аз тәмин ителгән гаиләләр һ. б.) проблемаларын хәл итүгә юнәлдерелгән мөмкинлекләре чикләнгән кешеләр белән социаль-коммуникатив эшләүнең төрле төрләре һәм ысуллары белән үсеш алучы проектларны алга этәрү һәм аларны музей эшчәнлегенә аша тормышка ашыру;

- музейларны мөгълүматлаштыру;
- музейларның матди-техник жиһазланышын яхшырту.

II. Ярдәмче программаның төп максатлары һәм бурычлары

Төп максат музей жыелышын формалаштыру һәм үстерү, музей фондларынын сакланышын тээмин итү, аны нәтижәле файдалану өчен шартлар тудыру хезмәтләре сыйфатын яхшырту.

Моннан чыгып, ярдәмче программаның төп бурычлары булып тора:

- расланган планнар нигезендә фондларны туплау өчен оптималь шартлар тудыру;
- музей фондларын саклау өчен оптималь шартлар тудыру;
- фәнни һәм музей эшчәнлеген, фәнни-тикшеренү эшен, музей фондларын формалаштыру, музей архивын формалаштыру, күргәзмә эшчәнлеге, экскурсия-лекция эшчәнлеген, мәдәни-агарту эшчәнлеген камилләштерү өчен яна технологияләр һәм жиһазлар куллану.

Проектның һәр бурычы комплекслы характерда һәм музей эшен үстерүнен өстенлекле юнәлешләрөн тормышка ашыруга юнәлдерелгән.

Стратегик максатка ирешү һәм ярдәмче программаның стратегик бурычларын хәл итү Программа чараларын гамәлгә ашыру хисабына тээмин ителә.

III. Ярдәмче программаның чаралары исемлеге

Өлеге ярдәмче программа кысаларында түбәндәге чаралар системасы гамәлгә ашырылачак:

- музей фондларын сыйфатлы комплектлау;
- махсулаштырылган мебель сатып алу юлы белән музейга килүчеләр өчен уңайлы шартлар тудыру;
- музейда чаралар, район конкурслары үткөрү;
- музей хезмәткәрләренең квалификациясен күтөрү.

IV. Имзалар программасын гамәлгә ашыруның социаль-икътисадый нәтижәлелеген бәяләү

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру социаль-икътисадый өлкәдә түбәндәге нәтижәләргә ирешүне күздә тотта:

- Теләче муниципаль районының мәдәни мирасын саклау һәм үстерү;
- музейның кызыклы имиджын булдыру һәм халыкка музей күрсәтә торган мәдәни хезмәтләр спектрин киңәйтү;
- авыл халкын мәдәни кыйммәтләргә һәм мәдәни байлыкларга жәлеп итү өчен мөмкинлекләр арттыру һәм мөмкинлекләр киңәйтү;
- килүчеләрне (турист төркемнәрен) жәлеп итү, бу музейның финанс-икътисадый тотрыклылыгын арттырачак;
- район халкында әхлакый һәм рухи кыйммәтләр музееен формалаштыру өчен тулы шартлар тудыру;
- музейда мәдәни-агарту чараларын югары сыйфатлы һәм оештыру дәрәжәсендә уздыру.

Ярдәмче программаны тормышка ашыру Теләче муниципаль районының музей өлкәсендә булган барлык ресурслар белән нәтижәле идарә итүгә ярдәм итәчәк (мәдәни-тарихи, кадрлар, матди-техник), бу исә музейлар тарафыннан күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын яхшыртырга мөмкинлек бирәчәк. Болар барысы да районнын мәдәни мирасын популярлаштыру ярдәмендә Теләче районының жәлеп итү образын формалаштырачак.

«2021-2024 елларга
Татарстан Республикасы
Теләче муниципаль районында
музей эшен үстерү»
ярдәмче программасына
1 номерлы кушымта

«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районында музей эшен үстерү» Ярдәмче программасының төп чаралары

№	Атамасы	Жаваплы башкаручылар	Финанслау күләме еллар буенча, мең сум			
			2021	2022	2023	2024
Төп чара: Музей эшен үстерү						
1.	Экспозиция жиһазлары, күргәзмә стеллажлары, витриналар, стендлар сатып алу	МБМУ «Теләче туган якны өйрәнү музейе»	353,00	447,70	458,00	451,40
2.	Халыкка музей хезмәте күрсәтүне оештыру өлкәсендә музейлар эшчәнлеген тәмин итү	МБМУ «Теләче туган якны өйрәнү музейе»	631,00	508,03	835,00	844,00
3.	Янғын куркынычсызлыгы һәм хезмәтне саклау буенча эшчәнлекне тәмин итү	МБМУ «Теләче туган якны өйрәнү музейе»	56,15	52,90	60,40	62,00
БАРЛЫГЫ			1040,15	1008,63	1353,40	1357,40
БАРЛЫГЫ			4759,58			

Ярдәмче программаны тормышка ашыруның төп нәтижеләре:

- фондларны музей предметлары белән тулыландыру һәм аларны реставрацияләү;
- экспозицияләрне яңарту;
- Теләче муниципаль районының мәдәни-тарихи мирасын саклау;
- патриотик тәрбия системасын камилләштерү һәм социаль әһәмиятле кыйммәتلәрне формалаштыру;
- музей фондларының һәм музейларга килүчеләрнең куркынычсызлыгын тәмин итү;
- проект эшчәнлеген үстерү һәм музей эше өлкәсендә инновацион проектларны нәтижелә гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
- халыкка күрсәтелә торган музей хезмәтләре, шулай ук түләүле хезмәтләр спектрын ел саен киңәйтү.

«2021-2024 елларга
Татарстан Республикасы
Теләче муниципаль районы
мәдәниятен үстерү»
муниципаль программасына
2 номерлы кушымта

**«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районында
китапханә эшен үстерү» Ярдәмче программасы**

Ярдәмче программа паспорты

Ярдәмче программа атамасы	2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районында китапханә эшен үстерүнең ярдәмче программасы (алга таба - Ярдәмче программа)
Ярдәмче программаның заказчысы	Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитеты
Ярдәмче программаны төп эшләүчеләр	МБУ - Теләче муниципаль районының Теләче жирлекара китапханәсе (МБУ - Теләче МБ)
Ярдәмче программаның максатлары	Гражданнарга аларның конституциячел хокукларын тормышка ашыруны тәмин итә торган китапханә хезмәте системасын үстерү, шулай ук китапханәләрдә саклана торган милли мәдәни мирасны саклап калу
Ярдәмче программаның бурычлары	1. Китапханә фондларының актуальлеген һәм сакланышын тәмин итү. 2. Ачык китапханәләрнең матди-техник базасын ныгыту, аларның нәтижәле эшләве, кулланучыларның китапханәдә имин һәм уңайлы булуы өчен. 3. Китапханәләрнең мәдәни-агарту эшчәнлеген киңәйтү, укуларны һәм китапларны алга этәрү. 4. Китапханәләргә фәнни һәм социомәдәни коммуникацияләр үзәкләре буларак үстерү. 5. Төрле ведомстволар һәм төрле оештыру-хокукый формадагы китапханәләр белән хезмәттәшлекне үстерү. 6. Түләүле нигездә китапханә-мәгълүмат хезмәтләре номенклатурасын киңәйтү. 7. Укуны социомәдәни процесс буларак өйрәнү. 8. Өзлексез һөнәри белем бирү һәм квалификация күтәрү системасын үстерү
Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру сроклары	2021-2024 еллар
Ярдәмче программаны финанслау күләмнәре	2021-2024 елларда Ярдәмче программаны финанслауга барлыгы 70692,36 мең сум каралган, шул исәптән еллар буенча: 2021 ел - 15434,77 мең сум. 2022 ел - 17368,19 мең сум. 2023 ел - 18907,40 мең сум. 2024 ел - 18982,00 мең сум.

	<p>Финанслауның гомуми күләме 2021-2024 елларда Теләче муниципаль районы бюджеты акчалары исәбеннән 70692,36 мең сум тәшкил итәчәк, шул исәптән еллар буенча:</p> <p>2021 ел - 15434,77 мең сум. 2022 ел - 17368,19 мең сум. 2023 ел - 18907,40 мең сум. 2024 ел - 18982,00 мең сум.</p> <p>Ярдәмче программаны финанслауның гомуми күләме фаразланган характерда һәм Теләче муниципаль район Советының Теләче муниципаль районының чираттагы финанс елына бюджеты турындагы карары нигезендә төгәлләштереләчәк (чираттагы финанс елына һәм план чорына).</p>
<p>Ярдәмче программаны тормышка ашыруның көтелгән нәтижеләре</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Китапханәләрдә китап фондының сакланышы һәм куркынычсызлыгы шартларын яхшырту. 2. Проект эшчәнлеген үстерү һәм китапханә эше өлкәсендә инновацион проектларны нәтиҗәле гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру. 3. Китапханә хезмәткәрләренең кадрлар составын яхшырту һәм аларның социаль яклануын тәмин итү. 4. Китапханә фондларының яңартылу күрсәткече арту. 5. Компьютер жиһазлары һәм Интернет челтәренә керү мөмкинлеге булган һәркем керә алырлык китапханәләрнең өлешен арттыру. 6. Китапханәләрне китапханә фондларын, кешеләрне һәм биналарны саклау һәм куркынычсызлык чаралары һәм заманча системалар белән жиһазлау. 7. Жәмгыять үсешенә мөһим ресурсы буларак, китапханәләрнең ролен арттыру. 8. Үсеп килүче буынны тәрбияләүдә китапханә системасының мөмкинлекләрен киңәйтү. 9. Китапханәләргә йөреш һәм мәдәни-агарту чаралары санын арттыру. 10. Халыкка күрсәтелә торган Китапханә хезмәтләренә, шулай ук түләүле хезмәтләр спектрин киңәйтү. 11. Китапханә эшчәнлегеннән алынган керемнәр күләмен арттыру. 12. Эшчәнлек рәвешләренә төрлеләгән киңәйтү һәм аны реаль һәм потенциал килүчеләрнең кызыксынулары һәм ихтыяжлары нигезендә актуальләштерү. 13. Мәгълүматлаштыру процессларын үстерүне тәмин итү, шулай ук китап фондларын комплектлау, фәнни эшкәртү, өйрәнү, исәпкә алу, саклау һәм популярлаштыру һәм башкалар.

I. Ярдәмче программа хәл итүгә юнәлдерелгән проблеманың характеристикасы

Хәзерге вакытта Теләче муниципаль районында 24 китапханә эшли. Шуларның 1се район жирлекара, 1 балалар китапханәсе һәм 22се авыл китапханәсе. Район китапханә челтәренә нигезен тәшкил итүче һәркем өчен мөмкин булган дәүләт китапханәләренә район халкының 71% ы хезмәт күрсәтә.

Китап фонды - 221970 нөсхә, уку - 20 %, килүчеләр саны - 10,4 %. Китаплар белән тәмин итү бер укучыга 22,1 нөсхә, бер кешегә - 15,4 нөсхә тәшкил итә. Китапханәләрнең гомуми китап фондының 21%ы идеологик эчтәлек һәм иске әдәбият буенча искергән, ул исәптән чыгарылырга тиеш. Теләче жирлекара китапханәләре ел саен Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары белән расланган социаль стандартлардан һәм натураль нормалардан 2-3% ка китаплар белән тулана.

Китапханэлэргә кулланучыларга хезмәт күрсәтүнең яна системасын ачарга кирәк, ул район халкының мәғълүмати һәм ял итү мәнфәгатьләрен гамәлгә ашыруны тәмин итә.

II. Ярдәмче программаның төп максатлары һәм бурычлары

Ярдәмче программаның төп максаты - гражданның мәғълүматтан ирекле файдалана алуға конституцион хокукларын тормышка ашыру, китапханә хезмәте күрсәтүнең сыйфатын күтәрү.

Ярдәмче программа түбәндәге бурычларга ирешүгә юнәлдерелгән:

- китапханә фондларының заманча моделен булдыру;
- мәгариф, социаль учреждениеләр белән партнерлыкны үстерү һәм ныгыту;
- эш урыннарын, китапханә процессларын модернизацияләү һәм автоматлаштыру;
- китапханәләрнең нәтижәле эшләве, кулланучыларның имин һәм уңайлы булуы өчен заманча жиһазлар белән тәмин итү;
- китапханәләрнең китап укуларын һәм китапларны алга этәрү буенча мәдәни-агарту эшчәнлеген киңәйтү;
- китапханәләрнең ялын оештыру һәм халыкның социаль ярдәм таләп итә торган категорияләрен китап укуга тарту эшен камилләштерү;
- балалар һәм яшь буын арасында китап укуны популярлаштыру;
- Татарстан Республикасы китапханәләренең эш тәҗрибәсен өйрәнү.

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру нәтижәләре индикаторлары

Еллар	2021	2022	2023	2024
Бер кешегә китап белән тәмин ителеш	15,2	15,3	15,4	15,4
Фондларга мөрәҗәгать итү	1,2	1,2	1,2	1,2
Фондларны яңарту	2,3	2,4	2,5	3,2

III. Ярдәмче программаның чаралары исемлеге

Өлеге Ярдәмче программа кысаларында 1 номерлы кушымта нигезендә түбәндәге чаралар системасы гамәлгә ашырылачак:

- китапханә фондларын сыйфатлы комплектлау;
- махсус китапханә жиһазлары сатып алу юлы белән кулланучылар өчен уку өчен уңайлы шартлар тудыру;
- китапханәләрдә чаралар, район конкурслары үткәрү, китап укуларын популярлаштыру, район халкы арасында фондлар ачу максатыннан;
- китапханә хезмәткәрләренең квалификациясен күтәрү;
- китапханәләрнең халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне оештыру өлкәсендә эшчәнлеген тәмин итү;
- мәдәни, мәғълүмати һәм агарту үзәкләре ролен үти торган күпфункцияле комплекслар буларак китапханәләргә саклау һәм үстерү;
- китапханә хезмәтенең яңа модельләрен гамәлгә кертү, төрле категориядәге кулланучыларның күптөрлеләгән канәгатьләндерү максатыннан китапханәләр һәм аларның хезмәтләре функцияләрен киңәйтү;
- инвалидларның, бигрәк тә балаларның мәғълүмати ресурсларга, социаль реабилитациягә ярдәм итү;
- китапханә фондларын сыйфатлы яңарту, фондның мөрәҗәгать итү күрсәткечен арттыру;
- матди-техник базаны ныгыту, яңа мәғълүмати технологияләр кертү.

IV. Көтелгән нәтижәләр

- китапханәләрнең мәгълүмати ресурсларын үстерү, кулланучыларга бирелә торган мәгълүмат спектрын киңәйтү;
- китапханәләрнең белешмә-эзләү аппаратына һәм цифрлы басмаларга керү мөмкинлеген биерү;
- Теләче муниципаль районының мәдәни мирас һәм мәгълүмати ресурсы өлешендә китапханә фондларының сакланьшын тәмин итү;
- район халкын уку культурасын күтәрү. Китап укучыларны китап укуга тарту;
- балалар, яшьләр, инвалидлар, мигрантлар һәм башка социаль якланмаган халык төркемнәренә китапханә-мәгълүмат хезмәте күрсәтүгә хокукларын тәмин итү;
- өлкә, региональ, гомумроссия китапханәләр һәм мәдәни мәгълүмати проектларда катнашу. Укуга ярдәм итү һәм аны үстерү милли программасында катнашу.

«2021-2024 елларга
Татарстан Республикасы
Теләче муниципаль районьнда
китапханә эшен үстерү»
Ярдәмче программасына
1 номерлы кушымта

**«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районьнда
китапханә эшен үстерү» ярдәмче программасының төп чаралары**

№ т/б	Атамасы	Жаваплы башкаручылар	Еллар			
			2021	2022	2023	2024
1.	Китапханәләрнең китап фондларын туплау	МБУ - Теләче МБ	100	100	100	100
2.	Район китапханәләре өчен ел саен үткәрелә торган үзәкләштерелгән басмаларга язылу	МБУ - Теләче МБ	263,00	263,00	263,00	263,00
3.	Махсус жиһазлар һәм мебельләр (стеллажлар, күргәзмә жиһазлары һ. б.), оргтехника (фотоаппаратлар) сатып алу	МБУ - Теләче МБ	50,0	0,00	0,00	0,00
4.	Халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне оештыру өлкәсендә китапханәләр эшчәнлеген тәэмин итү, шул исәптән торак-коммуналь хезмәтләргә чыгымнар	МБУ - Теләче МБ	15021,77	17005,19	18544,40	18619,00
БАРЛЫГЫ:			15434,77	17368,19	18907,40	18982,00
БАРЛЫГЫ:			70692,36			

«2021-2024 елларга
Татарстан Республикасы
Теләче муниципаль районы
мәдәниятен үстерү»
муниципаль Программасына
3 номерлы кушымта

**«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының
мәдәни-ял итү эшчәнлеген үстерү» Ярдәмче программасы**

Ярдәмче программа паспорты

Ярдәмче программа атамасы	«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының мәдәни-ял итү эшчәнлеген үстерү» Ярдәмче программасы (алга таба - Ярдәмче программа)
Ярдәмче программаның заказчысы	Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитеты
Ярдәмче программаны төп эшләүчеләр	Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының «Теләче район мәдәният йорты» МБУ (Район мәдәният йорты)
Ярдәмче программаның максатлары һәм бурычлары	<ul style="list-style-type: none"> -мәдәни-ял итү тибындагы учреждениеләрне үстерү һәм халык ижатына ярдәм итү өчен уңайлы шартлар тудыру; - халыкның ялын оештыру өчен мәдәни-массакуләм чаралар уздыру дәрәжәсен камилләштерү; - район халкының төрле категорияләре белән эшләү формаларын камилләштерү; - бәйрәмнәрне һәм үзешчән халык ижаты фестивальләрен үткәру традицияләрен саклау; - ижат коллективларында катнашучылар санын арттыру; - мәдәни-күңел ачу чараларының сыйфатын күтәрү; - районда яшәүчеләрне үзешчән сәнгать ижаты белән шөгылләнүгә жәлеп итү, район халкының ижади потенциалын үстерү өчен шартлар тудыру; - декоратив-гамәли ижатны саклау һәм үстерү; - фольклорны саклау һәм үстерү, Татарстан Республикасы сәнгать коллективлары белән ижади элементларне үстерү; - гамәлдәге мәдәни-ял итү тибындагы учреждениеләрнең матди-техник базасын ныгыту һәм яңа заманча күп функцияле мәдәният үзәкләре төзү, заманча мәгълүмати, мультимедиа технологияләрен керту нигезендә мәдәни-ял итү учреждениеләрен модернизацияләү; - халык өчен хезмәт күрсәтүнең сыйфатын арттыру, күләмнәрен һәм төрләрен киңәйтү; мәдәни-ял итү тибындагы учреждениеләр базасында социаль юнәлешле коммерциячел булмаган оешмалар проектларына ярдәм итү өчен эксперименталь ижади майданчылар булдыру; - халыкка түләүле хезмәтләр номенклатурасын киңәйтү, шул исәптән: мәдәни-ял итү чараларын үткәру; мәдәният учреждениеләре биналарын арендау; конкрет максатчан аудиторияләргә (гаилә чараларын үткәру, тантаналы теркәү,

	<p>корпоратив мәдәни-ял итү чараларын үткәру); костюмнар, аппаратуралар, реквизитлар, спорт инвентарьлары прокаты; ижади коллективлар, спектакльләр, тавыш яздыру, видеоязма; клуб формированиеләренең аерым төрләренең (ков, студияләренең) түләүле эше; репертуар продукцияләрен (сценарийлар, жырлар, жырлар жыентыгы һ.б.) белән тәэмин итү; мәгълүмати-консультация бирү һәм методик хезмәт күрсәтүләрен башка төрләре; ял итү тибындагы устав-мәдәни учреждениеләренең устав эшчәнлегенә каршы килми торган башка төрләре;</p> <ul style="list-style-type: none"> - халык мәдәниятен һәм традицион халык ижатын саклап калу һәм үстерү; традицион халык ижаты, һөнәрчелек, декоратив-гамәли сәнгать үзәкләрен булдыру; - Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы халкының ижади потенциалын формалаштыру һәм активлаштыру; - ижади сәләтләренә тормышка ашыру өчен шартлар тудыру, яңа юнәлешләр, үзешчән ижат төрләре һәм жанрларын үстерү, клуб формированиеләре эше; - мәгълүмати-методик базаны камилләштерү аша клуб учреждениеләре эшчәнлегенә нәтижеләлеге арттыру, социомәдәни өлкә белгечләренең һөнәри үсешенә ярдәм итү; - үзешчән халык ижат коллективларына ярдәм итү
Ярдәмче программаны тормышка ашыру срогы	2021-2024 еллар
Ярдәмче программаны финанслау күләмнәре	<p>2021-2024 елларда Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы бюджеты акчалары исәбеннән дәүләт программасын финанслауның гомуми күләме 187852,41 мең сум тәшкил итәчәк, шул исәптән еллар буенча:</p> <p>2021 ел - 44415,23 мең сум. 2022 ел - 48837,98 мең сум. 2023 ел - 47207,20 мең сум. 2024 ел - 47392,00 мең сум.</p> <p>Ярдәмче программаны финанслау күләме фаразланган характерда һәм чираттагы финанс елына (чираттагы финанс елына һәм план чорына) Теләче муниципаль районы бюджеты турында Теләче муниципаль районы Советы карары нигезендә төгәлләштереләчәк</p>
Социаль һәм бюджет нәтижеләлеге күрсәткечләре ярдәмче программасын гамәлгә ашыруның көтелгән соңгы нәтижеләре	<ul style="list-style-type: none"> - клуб формированиеләрендә катнашучы халыкның чагыштырма күләмен арттыру; - мәдәният учреждениеләренең матди-техник базасын ныгыту; - мәдәният учреждениеләрен эксплуатацияләү куркынычсызлыгын тәэмин итү; - халыкның канәгать булу дәрәжәсен күтәрү, күрсәтелә торган хезмәтләрен сыйфаты

I. Ярдәмче программа хәл итүгә юнәлдерелгән проблеманың характеристикасы

Теләче муниципаль районының «Теләче район мәдәният йорты» муниципаль бюджет учреждениесе чөлтәре 30 мәдәният учреждениесе (авыл мәдәният йортлары, авыл

клублары, район мәдәният йорты, күчмә клублар) үз эченә ала. Аларның эшчәнлегә гражданнарның мәдәни үсешенә ярдәм итә.

Районның муниципаль мәдәният учреждениесе соңгы елларда һәвәскәр ижат берләшмәләре, халык ижаты коллективлары, клублар, гаилә ижат коллективлары белән эшләүдә билгеле бер тәҗрибә туплады, мәдәният өлкәсендә халыкның төрле катламнарының төп ихтыяжларын ачыклады.

Теләче муниципаль районы үзешчән сәнгатьтә катнашучылар берничә тапкыр республика конкурсларында финалистлар һәм жинүчеләр булдылар. «Безнең заман», «Нечкә бил», «Безнең йорт - Татарстан», «Отчий дом», «Созвездие-Йолдызлык» Республика телевизион яшьләр эстрада сәнгате фестивале, «Ватан» Халыкара телевизион яшь башкаручылар конкурсы, «Татар моңы» халыкара телевизион конкурсы, «Этномириада» традицион сәнгать фестивале, «Казан сөлге» халык җыр-бию сәнгате фестивале, Әлфия Авзалова исемендәге конкурс һәм башкалар. Барлык конкурсларда да безнең катнашучылар призлы урыннар яуладылар, лауреатлар булдылар.

«Сердэш» район мәдәният йортының Теләче халык театры район халкында аеруча мөһабәтлән файдалана. Ел саен коллектив «Идел-Йорт» халыкара халык театрлары фестивалендә катнаша, 2015 елда коллектив жинүче булды һәм Гран-при алды.

Мари Эль Республикасында «Нардуган» керәшен халык фольклор ансамбле узган «Хәзинә» төбәкара этнофестивалендә Гран-при алды. 2018 елда Югары Мәтәскә фольклор коллективы 1 дәрәжә лауреат булды. 2019 елда Югары Кибәхужа мәдәният йорты коллективына һәм курчак студиясенә «халык» исеме бирелде.

Районда даими рәвештә мәдәни чаралар үткәрелә, үзешчән сәнгатьне үстерү буенча актив эш алып барыла.

Муниципаль берәмлекләрдә, беренче чиратта, авыл жирендә югары тормыш сыйфатын булдыру өчен, мәдәни кыйммәтләргә үтемлек, мәдәният өлкәсендә ятучы ихтыяжларны канәгатьләндерү мөмкинлегенә һәм халыкның ижади үсешенә мөһим фактор булып тора.

Эшчәнлегенә матди булмаган мәдәни мирасны, халык мәдәниятен һәм традицион халык ижатын саклауга, үстерүгә һәм пропагандалауга юнәлтелгән мәдәният учреждениеләрен үстерү мәсьәләләре муниципаль берәмлекләр тарафыннан житәрлек дәрәжәдә хупланмаган.

Элеккегечә, авыл халкы алдында мәдәни сайлап алу, шәһәрләрдә булган күп кенә мәдәни эшчәнлек төрләре (музейлар, театрлар, сәнгать күргәзмәләрендә булу) проблемасы тора. Шәһәр халкы белән чагыштырганда, авыл халкының мәдәни мәсьәләләре һәм мәдәни күзаллаулары, күрсәтелә торган хезмәтләрен сыйфаты шактый чикле булу сәбәпле, тарайтылган.

Берничә ел дәвамында бюджет финанслауның житәрлек булмаган күләме мәдәният тармагы инфраструктурасының төп фондларының максималь тузуына китерде. Биналарның тузу дәрәжәсе югары, шулай ук мораль һәм физик яктан искергән жиһазларны куллану жәмгыятьнең мәдәни ихтыяжлары һәм аларны канәгатьләндерү мөмкинлекләре арасында ел саен арта бара.

Моннан тыш, 50 елдан артык элек төзелгән биналар яңгынга каршы куркынычсызлык чаралары һәм видеокүзәтү системалары белән тиешенчә жиһазланмаган, кешеләрен аз мобильле төркемнәреннән файдалану таләпләренә туры килми, мәдәният-ял итү тибындагы учреждениеләрен 50 %тан артыгы яраксыз биналарда һәм биналарда урнаштырылган.

Шулай ук мәдәни-ял тибындагы учреждениеләрен махсус жиһазлар, персонал компьютерлар, күп функцияле жайланмалар һәм музыка инструментлары белән тәмин итү мәсьәләсе дә актуаль булып кала.

Мәдәни-ял итү тибындагы учреждениеләрен минималь ресурс белән тәмин итү исемлегенә «Авыл мәдәният учреждениеләре (һәркем файдалана алырлык китапханәләр һәм мәдәни-ял итү учреждениеләре) хезмәтләрен минималь ресурслар белән тәмин итү

нормативларын раслау турында» Россия Федерациясе Мәдәният министрлыгының 2008 елның 20 февралендәге 32 номерлы боекыгы белән, шулай ук Татарстан Республикасы Мәдәният министрлыгының «Муниципаль хезмәтләр сыйфатының модельләрен раслау турында» 2013 елның 13 февралендәге 86 номерлы боекыгы белән, Теләче муниципаль районында матди-техник жиһазландыру таләпләренә туры килә торган мәдәни-ял итү тибындагы учреждениеләр өлеше 54 %тан артмый.

Шул рәвешле, карала торган проблемаларны хәл итү системалы якин килүне һәм программа-максатчан методларны куллануны таләп итә. Республикада яшәүче һәр кешенен мәдәни тормышта катнашу һәм мәдәният учреждениеләреннән файдалану, мәдәни кыйммәتلәрдән файдалану өчен конституцион хокукларын тәэмин итү, шулай ук элек тупланган мәдәни потенциалны саклап калу һәм үстерү, беренче чиратта, авыл жирендә, Ярдәмче программаны эшләүнең актуальлеген билгели.

II. Ярдәмче программаның төп максатлары һәм бурычлары. Максатчан индикаторлар һәм аны гамәлгә ашыру нәтижелелеге күрсәткечләре

Ярдәмче программаның төп максаты-Теләче муниципаль районы территориясендә бердәм мәдәни кинлекне саклау һәм үстерү. Әлеге максатка ирешү түбәндәге программа бурычларын хәл итү күздә тотыла.

Ярдәмче программаның максаты-мәдәният өлкәсендә сәясәтне гамәлгә ашыру чараларының комплекслы системасын камилләштерү, нәтижәле эшчәнлек һәм Теләче муниципаль районы халкына ижади коллективлар һәм мәдәният учреждениеләре тарафыннан хезмәт күрсәтү өчен хокукый, икътисадый һәм оештыру шартларын үстерү һәм ныгыту:

- ялны оештыру өчен шартлар тудыру һәм район халкын мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү;
- гражданнарның мәдәният учреждениеләре хезмәтләреннән кинрәк файдалануын тәэмин итү;
- өзлексез һөнәри белем бирү системасында муниципаль мәдәният учреждениеләре эшчәнлеген камилләштерү;
- гражданнарның мәдәни тормышта катнашуына хокукларын һәм ижат ирегән тәэмин итү һәм халыкның ижади үсеше өчен шартлар тудыруда ярдәм итү;
- Теләче муниципаль районында яшәүче барлык халыкларның тулы хокуклы социаль һәм милли-мәдәни үсеше өчен шартлар тәэмин итү;
- мәдәният учреждениеләре күрсәтә торган муниципаль хезмәтләренә сыйфатын күтәрү.

Ярдәмче программа «2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районында мәдәни-ял итү эшчәнлеген үстерү» мәдәният учреждениеләренән бурычларына ирешүгә юнәлдерелгән.

Ярдәмче программаның бурычлары булып түбәндәгеләр торалар:

- мәдәният өлкәсе оешмаларының махсус жиһазларын модернизацияләүгә, музыка инструментларын сатып алуға, компьютер технологияләрен кертүгә, матди базаны ныгытуға ярдәм итү;
- гражданнарның муниципаль мәдәният учреждениеләре хезмәтләреннән кинрәк файдалануын тәэмин итү;
- авыл мәдәният учреждениеләре белән консультатив-методик эш алып баруның нәтижелелеген арттыру;
- мәдәният учреждениеләре эшчәнлеген техник яктан тәэмин итү, ижади чаралар, фестивальләр, конкурслар белән тәэмин итү һәм аларга хезмәт күрсәтү;
- мәдәният учреждениеләрендә һөнәри кадрлар әзерләү системасын камилләштерү;
- мәдәният учреждениеләрендә сәләтле балаларның ижади потенциалын үстерү өчен шартлар тудыру;

- кадрларның квалификациясен күтәрү системасын камилләштерү;
- мәдәният учреждениеләрендә матди-техник базаны ныгыту;
- мәдәният өлкәсендә күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын һәм төрлелеген арттыру өчен шартлар тудыру;
- мәдәният өлкәсен үстерүнең оештыру, икътисадый һәм хокукый механизмнарын камилләштерү;
- Үзешчән халык ижаты өлкәсендә ижади проектларга конкурс нигезендә бирелә торган ярдәм механизмнарын үстерү;
- Теләче муниципаль районында яшәүче халыкларның мәдәниәтен саклау өчен шартлар тудыру, жәмгыятьнең рухи байлыктарының бердәм системасы буларак;
- сәламәт яшәү рәвешенә юнәлдерелгән мәгълүмат өлешен арттыру өчен, шулай ук традицион мәдәни, эхлакый һәм гаилә кыйммәтләренә оештыру һәм башка шартлар тудыру.

Ярдәмче программаның төп чараларын гамәлгә ашыруның көтелә торган нәтижәләгә индикаторлары исемлегә 1 таблицада китерелгән.

1 таблица

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру нәтижәләгә индикаторлары

Индикаторлар	2021	2022	2023	2024
Район мәдәният учреждениеләрендә тамашачылар санын арттыру, мең кешегә житкерү	94700	94800	94900	95000
Клуб формированиеләрендә катнашучы халыкның чагыштырма күләмен арттыру-процент	17	18	19	20
Муниципаль мәдәният учреждениеләренә йөрүләрнең саны арту-процент	1,7	1,8	1,9	2,0

III. Ярдәмче программаның чаралары исемлегә

Өлеге Ярдәмче программа кысаларында 1 номерлы кушымта нигезендә түбәндәге чаралар системасы гамәлгә ашырылачак:

- муниципаль мәдәният учреждениеләрен мәдәни хезмәт күрсәтү сыйфатын яхшырту максатыннан, заманча тавыш, яктылык, видеопроекция, компьютер жиһазлары, сәхнә костюмнары белән тәмин итү һ.б.;
- район фестивальләре, конкурслары, ижади акцияләр, шул исәптән балалар һәм яшьләр өчен дә үткәрү;
- үзешчән халык ижаты коллективларына район, республика, бөтенроссия фестивальләрендә, конкурсларда катнашу өчен ярдәм күрсәтү;
- мәдәният учреждениеләре кадрларының квалификациясен күтәрү программасын тормышка ашыру;
- муниципаль мәдәният учреждениеләре арасында ел саен үткәрелә торган ижади проектлар конкурслары үткәрү.

IV. Ярдәмче программаны тормышка ашыруның социаль-икътисадый нәтижәләгә бәяләү

Ярдәмче программаны тормышка ашыру мәдәният өлкәсенә районның социаль һәм икътисади үсешенә реаль ресурсларыннан берсе булырга мөмкинлек бирәчәк. Мәдәният өлкәсен модернизацияләү мәдәният учреждениеләре эшчәнлегенә нәтижәләгә арттыруга, күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатын яхшыртуга китерәчәк. Заманча технологияләрдән файдалану халыкның мәдәни кыйммәтләргә һәм хезмәт күрсәтүләргә үтемләгән арттырачак.

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру нәтижәләре түбәндәгеләр булачак:

- мэдэният учреждениелэрэндэ 2021 елда 4803 кешедэн 2024 елда 5101 кешегэ кадэр түлэүлө чараларда тамашачылар санын арттыру;

- клуб формированиелэрэндэ катнашучы халыкның чагыштырма авырлыгын 2021 елда Телөчө муниципаль районы халкының гомуми санының 3,0 процентыннан 2024 елга 6,0 процентка кадэр арттыру;

- муниципаль мэдэният учреждениелэрэндэ тамашачылар санын 2021 елда 94 700 кешедэн 2024 елда 95 000 кешегэ кадэр арттыру;

- мэдэният учреждениелэренөң матди-техник базасын ныгыту;

- мэдэният учреждениелэрен заманча таләпләргә туры китереп жиһазлау;

- мэдэният учреждениелэрен эксплуатацияләү куркынычсызлыгын тәэмин итү;

- халыкның күрсәтелә торган хезмәтләрнең сыйфатыннан канәгать булу дәрәжәсен күтәрү.

Ярдәмчө программаны гамәлгә ашырганда финанс куркынычлары барлыкка килергә мөмкин:

- программа чараларын гамәлгә ашыруга бер ел кысаларында бюджет акчаларын тулысынча бүлөп бирү белән бәйлә рәвештә, шуның нәтижәсендә планлаштырылган чараларны үтәү күләмнәре үзгәрергә мөмкин;

- өстенлекле проектларда һәм чараларда акча концентрациясе белән бәйлә аерым программа чараларына чыгымнарны арттыру (кыскарту) белән бәйлә, шуна бәйлә рәвештә финанслау күләмнәре аныклана, бу ярдәмчө программага үзгәрешләр кертүне таләп итә;

- программа чаралары кысаларында сатып алу каралган товарларның һәм хезмәт күрсәтүләрнең аерым төрләрәнә бәяләр арту белән бәйлә, бу аерым программа чараларына чыгымнарны арттыруга китерәчәк.

«2021-2024 елларга
Татарстан Республикасы
Теләче муниципаль районының
мәдәни-ял итү эшчәнлеген үстерү»
Ярдәмче программасына
1 номерлы кушымта

«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының мәдәни-ял эшчәнлеген үстерү» Ярдәмче программасының төп чаралары

№ т/б	Атамасы	Жауаплы башкаруучылар	Үтәү сроклары	Еллар буенча финанслау күләме-мөң сум			
				2021	2022	2023	2024
Төп чара: Клуб оешмаларын үстерү							
1. Халык ижаты һәм үзешчән сәнгать үсеше							
1.1.	Район халык коллективларының гастрольләр эшчәнлегенә ярдәм итү	Теләче муниципаль районы «Теләче мәдәният йорты» муниципаль бюджет учреждениесе (Район мәдәният йорты)	2021-2024 еллар	40,92	43,25	41,25	41,25
1.2.	Республика киңешмәләрендә, семинарларда, мастер-классларда, кадрларның квалификациясен күтәрү һәм яңадан әзерләү курсларында катнашу	Теләче муниципаль районы «Теләче мәдәният йорты» муниципаль бюджет учреждениесе (Район мәдәният йорты)	2021-2024 еллар	40,92	45,25	41,25	41,25
2. Мәдәният учреждениеләренә мадди-техник базасын ныгыту							
2.1.	Район мәдәният учреждениеләрен музыка кораллары, акустика аппаратурасы, техник чаралар, сәхнә костюмнары һәм башкалар белән тәэмин итү	Теләче муниципаль районы «Теләче мәдәният йорты» муниципаль бюджет учреждениесе (Район мәдәният йорты)	2021-2024 еллар	100,03	173,88	74,00	75,60
2.2.	Мәдәният учреждениеләрен компьютерлар белән тәэмин итү, электрон почта эшен	Теләче муниципаль районы «Теләче мәдәният йорты» муниципаль бюджет	2021-2024 еллар	66,53	107,06	67,06	67,06

	системалаштыру, чөлгөр технологиялар үстөрү буенча эшне давам итү	учреждениесе (Район мәденият йорты)					
2.3.	Мәденият һәм сәнгать учреждениеләрен көзгә-кышкы шартларда эшләргә эзәрләү	Теләче муниципаль районы «Теләче мәденият йорты» муниципаль бюджет учреждениесе (Район мәденият йорты)	2021-2024 еллар	35,88	56,17	37,60	37,60
2.4.	Район мәденият учреждениеләрен беренчел янгынга каршы саклану чаралары белән тәэмин итү (янгын сүндерү жайланмалары, янгын шитлары өчен инвентарь)	Теләче муниципаль районы «Теләче мәденият йорты» муниципаль бюджет учреждениесе (Район мәденият йорты)	2021-2024 еллар	20,80	51,00	21,40	21,60
2.5.	Районның мәдәни-ял итү учреждениеләре өчен жиһазлар, яктылык аппаратуралар сатып алу	Теләче муниципаль районы «Теләче мәденият йорты» муниципаль бюджет учреждениесе (Район мәденият йорты)	2021-2024 еллар	154,80	156,00	157,40	157,60
3. Халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсе							
3.1.	Район мәденият йортын, авыл мәденият йортларын, авыл клубларын халыкка мәдәни-ял итү эшчәнлегенә хезмәт күрсәтү өлкәсендә тәэмин итү	Теләче муниципаль районы «Теләче мәденият йорты» муниципаль бюджет учреждениесе (Район мәденият йорты)	2021-2024 еллар	43955,35	48205,37	46767,24	46950,04
	БАРЛЫГЫ:			44415,23	48837,98	47207,20	47392,00
	БАРЛЫГЫ:			187852,41			

«2021-2024 елларга
Татарстан Республикасы
Теләче муниципаль районы
мәдәниятен үстерү»
муниципаль программасына
4 номерлы кушымта

**«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының
мәдәният өлкәсендә чаралар үткәру» Ярдәмче программасы**

Ярдәмче программа паспорты

Ярдәмче программа атамасы	«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының мәдәният өлкәсендә чаралар үткәру» ярдәмче программасы (алга таба - Ярдәмче программа)
Ярдәмче программаның заказчысы	Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитеты
Ярдәмче программаны төп эшләүчеләр	Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының “Теләче район Мәдәният йорты” МБУ (Район мәдәният йорты)
Ярдәмче программаның максаты	Мәдәният өлкәсендә чаралар оештыру һәм уздыру
Ярдәмче программаның бурычлары	<ul style="list-style-type: none"> - профессиональ коллективлар, башкаручылар һәм авторлар катнашында спектакльләр, концертлар, башка театр-тамаша һәм күргәзмә чаралары үткәру; - төрле консультацияләр эшен оештыру, тематик кичәләр, телдән журналлар, ижади очрашулар циклы, мэгърифәтчелек эшчәнлегенң башка формалары үткәру; - төбәк һәм жирле горейф-гадәтләр һәм традицияләр нигезендә массакуләм театральләштерелгән бәйрәмнәр һәм тамашалар, халык күнел ачулары, йолалар һәм ритуаллар үткәру; - халыкның төрле төркемнәренң ялын оештыру, шул исәптән ял һәм бую кичәләре, дискотекалар, яшьләр баллары, карнаваллар, балалар иртәләре, уен һәм башка мәдәни-күнел ачу программалары; - китапханәләрнң һәм музейларның мәдәни-агарту эшчәнлеген үстерү; - китапханәдән файдаланучыларның киң даирәсен жәлеп иту максатыннан чаралар, конкурслар оештыру һәм үткәру; - истәлекле даталарга, вакыйгаларга багышланган китапханә чараларын оештыру һәм үткәру; - район әһәмиятендәге чараларны оештыру һәм үткәру; - Теләче муниципаль районының мәдәният өлкәсен төбәкара, Бөтенроссия һәм халыкара чараларда тәкъдим иту; - Теләче муниципаль районы территориясендә мәдәниятне үстерү өчен стимуллар тудыру.
Ярдәмче программаны тормышка ашыру механизмы	Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру кушымта итеп бирелгән чаралар планы нигезендә гамәлгә ашырыла

Мөһим максатчан индикаторлар һәм күрсәткечләр	- чараларда катнашучы халыкның чагыштырма авырлыгын арттыру; - мәдәният өлкәсендә төрле дәрәжәдәге чаралар санын арттыру; - кулланучылар саны, китапханәләргә йөрү, китапханәләр фондларының мөрәжәгать итү саны арту; - үткәрелгән чараларны, конкурсларны арттыру
Ярдәмче программаны тормышка ашыру срогы	2021-2024 еллар
Ярдәмче программаны финанслау күләмнәре	2021-2024 елларда Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы бюджеты акчалары исәбеннән дәүләт программасын финанслауның гомуми күләме 883,91 мең сум тәшкил итәчәк, шул исәптән еллар буенча: 2021 ел - 128,91 мең сум. 2022 ел - 235,00 мең сум. 2023 ел - 235,00 мең сум. 2024 ел - 285,00 мең сум. Ярдәмче программаны финанслау күләме фаразланган характерда һәм чираттагы финанс елына (чираттагы финанс елына һәм план чорына) Теләче муниципаль районы бюджеты турында Теләче муниципаль районы Советы карары нигезендә төгәлләштереләчәк
Социаль һәм бюджет нәтижелелеге күрсәткечләре ярдәмче программасын гамәлгә ашыруның көтелгән соңгы нәтижеләре	- мәдәният учреждениеләрендә 2021 елда 4803 кешедән 2024 елда 5101 кешегә кадәр түләүле чараларда тамашачылар санын арттыру; - мәдәният өлкәсендә төрле дәрәжәдәге чаралар санын 2021 елда 400 дән 2021 елда 591 елга кадәр арттыру; - китапханәләргә, музейларга йөрүне арттыру
Ярдәмче программаны тормышка ашыру белән идарә итү һәм аның үтәлеше барышын тикшереп тору буенча оештыру схемасы	Ярдәмче программаны тормышка ашыруны контрольдә тотуны Теләче муниципаль районы Башкарма комитеты, Теләче муниципаль районы Башкарма комитетының мәдәният бүлегә, Теләче муниципаль районы Башкарма комитетының Финанс-бюджет палатасы оештыра. Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру кысаларында бюджет акчаларын тотуны контрольдә тоту законнарда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла

1. Проблеманың характеристикасы һәм максаты Подпрограмманың максаты

Бүгенге көндә авыл жирлегендә һәм район үзегендә мәдәни-ял итү учреждениеләре сәламәт яшәү рәвешен пропагандалау, балаларның, үсмерләреннән, яшьләреннән һәм өлкәннәреннән эхлакылыгын тәрбияләү, кулланучыларның барлык катламнары арасында китап һәм укуны оештыру, шулай ук халыкның барлык категорияләреннән тулы ялын оештыру үзәге булып тора.

Алар хезмәт ияләреннән һәм балаларның бәйрәмнәрен һәм йолаларын, ритуалларын, халык бәйрәмнәрен, чараларын, халык һәм һөнәри бәйрәмнәрен, жәйге һәм кышкы ялын вакытында һәм сыйфатлы итеп эзерләүгә һәм уздыруга зур әһәмият бирәләр. Кыш көне бәйрәмнәннән үзәге булып район мәдәният йорты, үзәк майдан тора. Бәйрәмдә районның барлык хезмәт коллективлары, үзешчән сәнгатьтә катнашучылар, укучылар катнаша. Район

китапханэләрендә истәлекле даталар, вакыйгалар, тематик, туган якны өйрәнү, танып-белү чаралары үткәрелә.

Районда 30 мәдәни-ял итү учреждениесе мәдәни хезмәт күрсәтә, шул исәптән:

«Теләче районы Мәдәният йорты» МБУ - Район мәдәният йорты, 16 авыл мәдәният йорты, 12 авыл клубы, 1 автоклуб;

«Теләче ЖАК» МБУ - Жирлекара китапханә, Район балалар китапханәсе һәм 22 авыл китапханәсе;

«Теләче ТЯӨМ» МБУ - район туган якны өйрәнү музей.

2021 елда 4173 мәдәни-ял чарасы үткәрелгән, шул исәптән балалар һәм яшүсмерләр өчен - 1461. Түләүле нигездә 36 чара үткәрелгән, шул исәптән балалар өчен - 0.

Мәдәният хезмәткәрләре, заман белән атлап, халыкка мәдәни хезмәт күрсәтүнең төрле методларын кулланалар. Барлык оештыру эшләрендә һәм төрле чаралар үткәрүдә аларга район мәдәният йорты, жирлекара китапханә методистлары булышалар.

Массакуләм бәйрәмнәр, йола-гамәли тематик чаралар гомумкешелек идеяләрен, үз-үзенә тоту нормаларын, социаль хисләрне, сәнгати зәвыкны һәм эстетик күзаллауларны формалаштыруга сизелерлек йогынты ясый.

Район мәдәният йортында, авыл мәдәният йортларында, клубларда чаралар уздырыла: Яңа ел бал-маскарады, Иске Яңа ел, Гашыйклар көне, Ватанны саклау көне, «Кабак бәйрәме», «Нәүрүз», ветераннарны хөрмәтләү көне, Сабан туге бәйрәме, Яшьләр көне һ.б.

Шулай ук конкурслар үткәрелде: «Татар егетләре», «Нәүрүз гүзәле», «Йолдызлык», «Без Тукай варислары», «Озын толым» һ.б.

Китапханәләрдә тематик кичәләр, очрашулар, кичәләр - үткәргечләр, 1 июньгә - балаларны яклау көненә рәсемнәр конкурслары, Г.Тукайның туган көненә, Жиңгү көненә конкурслар үткәрелә, ел йомгаклары буенча «Елның иң актив укучысы», «Иң актив укучы гаилә» конкурслары, викториналар, Яңа елга конкурслар уздырыла. Бүгенге көндә яхшы эш тәҗрибәсе бар - бу туган як шагыйрьләре һәм язучылары белән очрашулар оештыру.

Шулай ук алар алдында укучылар билетының үсешен арттыру, укучыларның активлыгын күтәрү, халыкны китап укырга һәм китап укырга өндөрү, фикер алышулар, укуга йомгак ясау бурычы тора. Шулай ук күбрәк балаларны укудан ирекле вакытта «Мәдәни көндәлек» проектына җәлеп итәргә.

Бүген дөнъяның һәр почмагында иң танылган "Сабантуй" милли бәйрәме колориты, татар халкының көнкүреше һәм горейф-гадәтләре белән һәрберкеше таныш. Гадәттәгечә бәйрәм июнь аенда уза.

Татарстан Республикасы көне 30 августта, гадәттәгечә, киң колач һәм шатлык белән билгеләп үтелә.

Сәнгать юнәлешендәге клуб формированиеләренә ижади эше концерт - спектакльләр белән чыгыш ясау, конкурсларда һәм башка ижади чараларда катнашуны күздә тоту. Ел саен мәдәният йортларының ижад коллективлары үзләренә ижад сезоннарын тәмамлап, үзләренә хисап яки юбилей концертларын тамашачылар хөкеменә тәкъдим итәләр.

Халыкара балаларны яклау көненә багышланган чаралар май ахырында башлана. Берничә сәгатькә Мәдәният йорты каршындагы майдан балачак дөнъясына әверелә. Яшь халык өчен клуб учреждениеләрендә күңелле бәйрәм тамашалары уза.

Гадәттәгечә, районда Халыкара өлкәннәр көненә һәм Халыкара инвалидлар көненә багышланган бәйрәм чаралары, сезонлы авыл хужалыгы ярминкәләре, авыл хужалыгы хезмәткәрләре көне һ.б. үткәрелә. Һәр чара ел саен үткәрелсә дә, һәр тапкыр – бу сценар чигелешнең яңа идеясе, чара барышын кызыклы итеп кую, оригиналь бизәү.

Шул ук вакытта профессиональ коллективларны да, ижади коллективларны да үстерү, мәдәни эшчәнлеккә ижади яшьләргә җәлеп итү өчен стимуллар тудыру максатыннан, үз эченә алган адреслы ярдәм күрсәтү комплекслы системасын формалаштыруга кирәк:

фестивальләр, конкурслар, күргәзмәләр уздыру проектларына ярдәм итү юлы белән ижади коллективларны һәм башкаручыларны нәфис камилләштерү өчен шартлар тудыру, шулай ук коллективларның региональ, бөтенроссия, фестивальләрдә, конкурсларда катнашуы;

үзешчән сәнгать ижаты фестивальләрен, смотрларын, конкурсларын үткәрү һәм төрлө дәрәжәдәге чараларда катнашуны оештыру;

конкурслар, күргәзмәләр, фестивальләр һ.б. оештыру аша яшь сәләтләрне ачыклау, сәләтле балаларга ярдәм күрсәтү, бөтенроссия һәм халыкара конкурсларда һәм фестивальләрдә катнашу мөмкинлегенә бирү юлы белән ижади ресурсларны даими яңарту.

Халык ижатына ярдәм итүнең комплекслы системасын формалаштырмыйча, әлеге ярдәмче программада каралган яшь талантларны ачыклау һәм аларга ярдәм күрсәтүдән башка мәдәни хезмәт күрсәтүнең сыйфаты кимү куркынычы, ижат коллективларында халыкның кызыксынуы кимү, мәдәният өлкәсендә белем алуға ихтыяж кимү һәм, нәтижәдә, тармакның кадрлар потенциалын югалту куркынычы туа.

II. Ярдемче программаның төп максатлары һәм бурычлары. Максатчан индикаторлар һәм аны гамәлгә ашыру нәтижәләгә күрсәткечләре

Ярдәмче программаның төп максаты-Теләче муниципаль районы территориясендә мәдәният өлкәсендә чаралар оештыру һәм үткәрү.

Әлеге максатка ирешү түбәндәге бурычларны хәл итүне күздә тотып:

- профессиональ коллективлар, башкаручылар һәм авторлар катнашында спектакльләр, концертлар, башка театр-тамаша һәм күргәзмә чаралары үткәрү;

- төрлө консультацияләр эшен оештыру, тематик кичәләр, телдән журналлар, ижади очрашулар циклы, мэгърифәтчелек эшчәнлегенә башка формалары үткәрү;

- төбәк һәм жирле горейф-гадәтләр һәм традицияләр нигезендә массакүләм театральләштерелгән бәйрәмнәр һәм тамашалар, халык күңел ачулары, йолалар һәм ритуаллар үткәрү;

- халыкның төрлө төркемнәренә ялын оештыру, шул исәптән ял һәм бию кичәләре, дискотекалар, яшьләр баллары, карнаваллар, балалар иртәләре, уен һәм башка мәдәни-күңел ачу программалары;

- китапханәләрнең һәм музейларның мәдәни-агарту эшчәнлеген үстерү;

- халыкның барлык катламнары арасында укуны популярлаштыру, кулланучыларны жәлеп итү максатыннан викториналар, конкурслар, китапханә чаралары үткәрү;

- истәлекле даталарны, вакыйгаларны яктырту, туган якны өйрәнү материалларын өйрәнү, танып-белү чараларын үткәрү максатыннан;

- район эһәмиятендәге чараларны оештыру һәм үткәрү, Теләче муниципаль районының мәдәният өлкәсен төбәкара, Бөтенроссия һәм халыкара чараларда тәкъдим итү;

- Теләче муниципаль районы территориясендә мәдәниятне үстерү өчен стимуллар булдыру.

Ярдәмче программаның төп чараларын гамәлгә ашыруның көтелә торган нәтижәләгә индикаторлары исемлегенә 1 таблицада китерелгән.

1 таблица

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру нәтижәләгә индикаторлары

Индикаторлар	2021	2022	2023	2024
Район мәдәният учреждениеләрендә тамашачылар санын арттыру, мең кешегә житкерү	94700	94800	94900	95000
Клуб формированиеләрендә катнашучы халыкның чагыштырма күләмен арттыру-процент	17	18	19	20
Муниципаль мәдәният учреждениеләрендә йөрүчеләр саны арту, процентларда	1,7	1,8	1,9	2,0

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру нәтижәләгә индикаторлары

Индикаторлар	2021	2022	2023	2024
Түләүле чараларда катнашучы халыкның чагыштырма күләмен арттыру, процент	0,1	0,1	0,1	0,1
Мәдәният өлкәсендә төрле дәрәжәдәгә чаралар санын, саны арту	400	483	537	591
Музейларга йөрүнең артуы	50	80	120	150

III. Ярдәмче программаның чаралары исемлегә

Әлеге Ярдәмче программа кысаларында 1 номерлы кушымта нигезендә түбәндәгә чаралар системасы гамәлгә ашырылачак:

- музейда чаралар, район конкурслары үткөрү;
- китапханәләрдә чаралар, район конкурслары үткөрү, китап укуларын популярлаштыру, район халкы арасында фондлар ачу максатыннан;
- клуб учреждениеләрендә чаралар оештыру һәм үткөрү, район конкурслары, шул исәптән балалар һәм яшьләр өчен дә.

IV. Ярдәмче программаны тормышка ашыруның социаль-икътисадый нәтижәләгә бәяләү

Ярдәмче программаны тормышка ашыру үзешчән сәнгать ижатын саклап калу һәм алга таба үстерү, халыкны мәдәният учреждениеләренә күбрәк жәлеп итү өчен шартлар тудыру, традицион халык мәдәниятен, милли горейф-гадәтләрен, йолаларын саклап калу мөмкинлегә бирәчәк.

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру нәтижәләре түбәндәгеләр булачак:

- мәдәният учреждениеләрендә 2021 елда 4803 кешедән 2024 елда 5101 кешегә кадәр түләүле чараларда тамашачылар санын арттыру;
- мәдәният өлкәсендә төрле дәрәжәдәгә чаралар санын 2021 елда 400 дән 2024 елда 591 елга кадәр арттыру;
- халыкның барлык катламнары арасында укуны популярлаштыру, кулланучыларны жәлеп итү максатыннан викториналар, конкурслар, китапханә чаралары үткөрү;
- истәлекле даталарны, вакыйгаларны яктырту, туган якны өйрәнү материалларын өйрәнү максатыннан таныш-белү чараларын үткөрү.

Ярдәмче программаны гамәлгә ашырганда финанс куркынычлары барлыкка килергә мөмкин:

- программа чараларын гамәлгә ашыруга бер ел кысаларында бюджет акчаларын тулысынча бүлеп бирү белән бәйлә рәвештә, шуның нәтижәсендә планлаштырылган чараларны үтәү күләмнәре үзгәрергә мөмкин;
- өстенлекле проектларда һәм чараларда акча концентрациясе белән бәйлә аерым программа чараларына чыгымнарны арттыру (кыскарту) белән бәйлә, шуңа бәйлә рәвештә финанслау күләмнәре аныклана, бу ярдәмче программага үзгәрешләр кертүне таләп итә;
- программа чаралары кысаларында сатып алу каралган товарларның һәм хезмәт күрсәтүләрнең аерым төрләренә бәяләр арту белән бәйлә, бу аерым программа чараларына чыгымнарны арттыруга китерәчәк.

«2021-2024 елларга
Татарстан Республикасы
Теләче муниципаль районының
мәдәният өлкәсендә чаралар үткәру»
Ярдәмче программасына
1 номерлы кушымта

«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районының мәдәният өлкәсендә чаралар үткәру» Ярдәмче программасы топ чаралары

№ т/б	Атамасы	Жаваплы башкаруучылар	Үтәү сроклары	2021	2022	2023	2024
1.1.	Район бәйрәмнәрен, бәйгеләрен оештыру һәм үткәру: - "Татар егете"; - "Ел хатын-кызы" конкурсы; - "Келке көне" конкурсы; - шагыйрь Г.Тукайның туган көнөнә багышланган китап укучылар конкурсы; - "Нәүрүз", "Сабантуй", "Яңа ел" бәйрәмнәре; - өлкәннәр көнөнә, 1941-1945 еллардагы Бөек Ватан сугышында Жңиңү көнөнә, мәдәният хезмәткәрләре көнөнә, Әниләр көнөнә, инвалидлар декадасына багышланган чаралар; - тематик кичеләр, концертлар, театральләштерелгән тамашалар, ял кичеләре һәм башкалар; - Бөтенроссия, төбәкара республика фестивальләрендә һәм конкурсларында район ижат коллективларының катнашуы."Созвездие-Йолдызлык", "Безнең йорт Татарстан", "Салават күпере", "Татар моңы", "Идел йорт" театр коллективларының төбәкара фестиваль-конкурсы "Иделкәем" балалар-яшүсмерләр һәм өлкәннәр театр һәм курак коллективлары һәм башкалар	Теләче муниципаль районы «Теләче район мәдәният йорты» муниципаль бюджет учреждениесе (Район мәдәният йорты)	2021-2024	83,91 2,00 3,00 1,00 1,00 50,5 20,0 5,00 1,41	190,00 8,00 7,00 5,00 5,00 90,00 35,00 5,00 35,00	190,00 8,00 7,00 5,00 5,00 90,00 35,00 5,00 35,00	240,00 12,00 10,00 8,00 5,00 90,00 45,00 10,00 60,00
1.2.	Музей чаралары үткәру: - Мәхмүт Хәсәновның (2022 ел) тууына 95 ел тулуға багышланган	МБУ «Теләче туган якны	2021-2024	15,00 10,0	15,00 10,0	15,00 10,0	15,00 10,0

	<p>музей чарасы;</p> <ul style="list-style-type: none"> - шәрәк белгече, мэгърифәгче Р. Үтәбай-Кәримнең 90 еллыгына багышланган музей чарасы (2023 ел); - якташыбыз Ф.Галиевнең (2024 ел) 83 еллыгына багышланган музей чарасы; - наркотикларга каршы юнәлештәге чаралар; - патриотик тәрбия буенча чаралар; - коррупциягә каршы юнәлештәге чаралар 	өйрәнү музейе»				
1.3.	<p>Китап һәм уку, район конкурсларында ярдәм итү һәм аны алга этерү буенча китапханә чаралары үткөрү:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Елның иң актив укучысы»; - район һөнәри осталык конкурсын уздыру; - «Елның иң яхшы китапханәчесе»; - «Гомер көзләрегез нурлы булсын», «Тормышыбыз бизәге сез» - Өлкәннәр көне; - «Иң укый торган эни» - Өниләр көне; - «Сөөкле эниләр өчен» - солдат эниләре белән очрашу (8 март көненә) <p>Чаралар:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) «Милләтара һәм динара мөнәсәбәтләр һәм Татарстан Республикасында дини һәм милли жирлектә конфликтларны иргә кискәтү» программасы кысаларында: <ul style="list-style-type: none"> - «Без барыбыз да төрле, әмма барыбыз да бәхеткә лаек»; - «Безнең чын милләтәбез-кеше»; - «Республика көне»; - «Халыклар бердәмлеге көне». 2) «2021-2024 елларга хокук бозуларны һәм жинаятьләرنә профилактикалау» программасы кысаларында: <ul style="list-style-type: none"> - «Без үз гамәлләребез өчен жаваплы»; - «Асфальтта балалар рәсемнәре конкурсы» - 1 июнь Балаларны яклау көненә; - «Иң күп укучы гаилә»; - «Закон буенча яшәргә» <p>3) программа кысаларында:</p>	«Теләче МК»МБУ	2021-2024	30,00	30,00	30,00
				2	2	2
				2	2	2
				1	1	1
				2	2	2
				2	2	2
				2,5	2,5	2,5
				2,5	2,5	2,5
				3	3	3
				2	2	2
				4	4	4
				4	4	4
				4	4	4

	<p>«2021-2024 елларга ТМРда террорчылыкны һәм экстремистлыкны профилактикалау»:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Дуслык чикләре белми» - «Чикләрсез милләт» <p>4) «Татарстан Республикасында дәүләт телләрен үстерү» программасы кысаларында:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Тел - ул халык тарихы»; - «Халкыбызның беек байлыгы – аның теле!» - «Г.Тукайның туган көненә шигърь уку конкурсы»; - «Туган тел көне»; - «Пушкин көне» <p>5) «Халыкны наркотиклаштыруны профилактикалау» программасы кысаларында:</p> <ul style="list-style-type: none"> - «Без саламәт яшәү рәвешә яклы»; - «Без тормышны сайлайбыз»; - «Сәләмәт яшәү рәвешенәң унай яклары» <p>БАРЛЫГЫ:</p>					
			128,91	235,00	235,00	285,00

«2021-2024 елларга
Татарстан Республикасы
Теләче муниципаль районы
мәдәниятен үстерү»
муниципаль программасына
5 номерлыкушымта

**«2021-2024 елларга Теләче муниципаль районында Архив эшен үстерү»
ярдәмче программасы**

Ярдәмче программа паспорты

Ярдәмче программа атамасы	«2021-2024 елларга Теләче муниципаль районында архив эшен үстерү» (алга таба - Ярдәмче программа)
Ярдәмче программаның заказчысы	Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитеты
Ярдәмче программаны төп эшләүчеләр	Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитетының архив бүлегә
Ярдәмче программаның максаты	Архив эше белән идарә итү гражданныр, жәмгыять һәм дәүләт мәнфәгәтләрәндә
Ярдәмче программаның бурычы	Муниципаль район архивы һәм башка архив документларын саклау, исәпкә алу, комплектлау һәм алардан файдалануны тәмин итү
Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру сроклары	2021-2024 еллар
Еллар һәм чыганақлар буенча бүленеп, Ярдәмче программаны финанслау күләмнәре	2021-2024 елларда Теләче муниципаль районы бюджеты акчалары исәбеннән дәүләт программасын финанслауның гомуми күләме 1958,21 мең сум тәшкил итәчәк, шул исәптән еллар буенча: 2021 ел - 601,61 мең сум; 2022 ел - 452,20 мең сум 2023 ел - 452,20 мең сум 2024 ел - 452,20 мең сум. Ярдәмче программаны финанслау күләме фаразланган характерда һәм чираттагы финанс елына (чираттагы финанс елына һәм план чорына) Теләче муниципаль районы бюджеты турында Теләче муниципаль районы Советы карары нигезендә төгәлләштереләчәк
Ярдәмче программаның максатларын һәм бурычларын гамәлгә ашыруның көтелгән соңгы нәтижәләре (елларга хас булган)	Ярдәмче программа чараларын гамәлгә ашыру 2024 елга кадәр артырга мөмкинлек бирәчәк: архив бүлегә биналарының архив документларын даими саклауны тәмин итә торган норматив шартларга туры килү дәрәжәсе 88,9 процентка кадәр; архивлар тарафыннан билгеләнгән срокларда башкарылган мөрәжәгәтләр өләше, бер ел эчендә кәргән мөрәжәгәтләрнен

нәтижеләрне баяләү индикаторлары) һәм аның бюджет нәтижелелеге күрсәткечләре	гомуми күләмендә 98,3 процентка кадәр.
--	--

I. Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру сферасының гомуми характеристикасы, шул исәптән ул хәл итүгә юнәлдерелгән проблемалар да

Архивларда саклана торган документларның сакланышын тәмин итү өчен архив бинасында һәм бүлмәләрендә норматив режимнарны саклау өчен норматив шартлар, шул исәптән оптималь (норматив) режимнар булдыру кирәк. Норматив режимнар - янгынга каршы, сак, температура-дымлылык, яктылык, санитария-гигиена.

Архивлар янғын куркынычы аеруча зур булган объектлар исәбенә керә, чөнки аларда янучы чыганаclarдагы документлар саклана.

Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитетының архив бүлегендә 1929 елдан 2010 елга кадәр 13 меңнән артык эш саклана. Архивларда сакланучы документлар бик зур социаль әһәмияткә ия, чөнки аларда социаль-хокукый характердагы мәгълүмат бар. Норматив саклау режимнарын үтәмәү нәтижәсендә архив документларын югалту республика граждaннарын хезмәт стажлары, бүләкләүләр, реабилитация һ.б. турында кирәкле мәгълүмат алу мөмкинлегеннән мәхрүм итәргә мөмкин.

Архивларның куркынычсызлыгы, документларны саклау норматив режимнарын тәмин итүнең мөһимлеген аңлап, Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитетының архив бүлеге бу юнәлештә максатчан эш алып бара.

Әмма, күрелгән чараларга карамастан, архив документлары хәзерге вакытта аларның сакланышын тәмин итми торган шартларда торалар.

Россия Федерациясә Гадәттән тыш хәлләр министрлығының Татарстан Республикасы буенча дөүләт янғын күзәтчелеге идарәсә күрсәтмәләре буенча, алга таба янғын һәм сак куркынычсызлыгын ныгыту таләп ителә. Иң кискен проблемаларның берсе- температура-дымлылык режимын үтәү. Аның 17 - 19 °С температурасы нормаларында үтәмәве һәм чагыштырмача дымлылыгы 50 - 55 процент ОСТ нигезендә "кәгазь чыганаclarда документлар. Дөүләт саклау кагыйдәләре. Техник таләпләр " документлар картаю процессларын тизләтә. Әлеге режимның үтәлешен тәмин итә торган кондиционерлау системасы кирәк.

Сакланышны тәмин итү чаралары системасында документларны саклау мөмкинлеген бирә торган документларның иминият күчәрмәләре аерым урын алып тора. Моннан тыш, бер үк вакытта булдырыла торган позитив пленкада файдалану фонды аеруча кыйммәтле документларның төп нөсхәләрен кулланудан алуны тәмин итә диярлек. Архивларда документларны цифрлаштыру күбрәк таратыла, бу документларны янадан торгызу һәм мәгълүматны төп нөсхәләргә мөрәжәгать итмичә генә куллану өчен яна мөмкинлекләр һәм киң перспективалар бирә. Бу эшне активлаштыру өчен архивларга тиешле техника сатып алырга кирәк.

II. Ярдәмче программаның максаты, бурычлары һәм аны гамәлгә ашыруның ахыргы нәтижеләрен һәм срокларын тасвирлау

Ярдәмче программаның максаты-граждaннар, жәмгыять һәм дөүләт мәнфәгатьләрендә архив эше белән идарә итү. Әлеге максатны тормышка ашыру Архив фонды документларын һәм башка архив документларын саклауны, исәпкә алуны, комплекттау һәм куллану мәсьәләләрен хәл итүне күздә тотта.

Төп максат, бурычлар, нәтижеләрне бәяләү индикаторлары, шулай ук чаралар киселешендә финанслау күләмнәре кушымтада күрсәтелгән.

Имзалар программасын гамәлгә ашыру срогы - 2021-2024 еллар.

III. Ярдәмче программаны ресурслар белән тәмин итүне нигезләү

Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы бюджеты хисабына Ярдәмче программаны финанслауның гомуми күләме 1958,21 мең сум тәшкил итә, шул исәптән еллар буенча:

2021 ел - 601,61 мең сум;

2022 ел - 452,20 мең сум

2023 ел - 452,20 мең сум

2024 ел - 452,20 мең сум.

Ярдәмче программаны финанслау күләме фаразланган характерда һәм чираттагы финанс елына (чираттагы финанс елына һәм план чорына) Теләче муниципаль районы бюджеты турында Теләче муниципаль районы Советы карары нигезендә төгәлләштереләчәк.

IV. Ярдәмче программаның социаль-икътисадый нәтижеләлеген бәяләү

Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитетының архив бүлегендә сакланучы Архив фонды документлары 1929 елдан 2010 елга кадәр гражданнар, жәмгыять һәм дәүләтнең матди һәм рухи тормышын чагылдыра. Аларда аның барлыкка килү һәм үсешенә хокукый һәм оештыру нигезләре чагылдырылган, республиканың дәүләт үсешен тәмин итү, барлык дәүләт структураларының нәтижәле эшләвен тәмин итү өчен кирәкле белешмәләр тупланган.

Ярдәмче программаны тормышка ашыру дәүләт милке булган әлеге документларның югалу куркынычын киметергә, республиканың тарихи-документаль мирасына һәм мәгълүмат потенциалына дәүләт институтлары, мәдәният, фән эшчәнлеге, гражданнарның мәгълүмат алуга һәм файдалануга конституцион хокукларын тәмин итү, шул исәптән аларның социаль ярдәменә бәйлә мәсьәләләренә хәл итү өчен кирәк булган барлык тискәре нәтижеләр белән зыян китерүне булдырмый калырга ярдәм итәчәк. Ярдәмче программаның социаль нәтижеләре арасында архив бүлекләре хезмәткәрләренә һәм архив документларыннан файдаланучыларның иминлеген арттыру һәм хезмәт шартларын яхшырту да бар.

Ярдәмче программаны тормышка ашыруның иң мөһим икътисади нәтижәсе булып янгынар килеп чыгу нәтижәсендә матди югалтуларны һәм мөлкәтне югалтуларны минимальләштерү торырга тиеш. Янгынар, шулай ук архив бүлекләре биналарының һәм милкенең саклау куркынычсызлыгы дәрәжәсен арттыру тәмин ителәчәк.

Ярдәмче программа Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районы Башкарма комитеты архив бүлеге эшчәнлегенә стратегик максатына ирешүгә (Татарстан Республикасы Архив фонды документларын һәм гражданнар, жәмгыять, дәүләт мәнфәгатләрендә башка архив документларын саклауны, исәпкә алуны, туплауны һәм куллануны тәмин итү) юнәлдерелгән.

Ярдәмче программаны гамәлгә ашыру мөмкинлек бирәчәк:

документларны саклау өчен уңай шартлар тудырырга;

документларның төп нөсхәләрен югалткан яисә зарарлаган очракта, документлы мәгълүматны саклап калу максатларында уникаль һәм аеруча кыйммәтле документларның иминият фонды төзүгә;

күрсәтелә торган дәүләт хезмәтләренә нәтижеләлеген һәм сыйфатын арттырырга, архив документларында булган мәгълүматтан файдалану мөмкинлеген киңәйтүгә.

«2021-2024 елларга
Татарстан Республикасы
Теләче муниципаль районында
архив эшен үстерү»
ярдәмче программасына
1 номерлы кушымта

«2021-2024 елларга Татарстан Республикасы Теләче муниципаль районында архив эшен үстерү» Ярдәмче программасының төп чаралары

№	Атамасы	Жаваплы башкаручылар	Еллар буенча финанслау күләме-мең сум			
			2021	2022	2023	2024
Төп чара: Архив эше өлкәсендә дәүләт сәясәтен гамәлгә ашыру						
1.	Архив бинасында янгынга каршы, сак, температура-дымлылык, яктылык һәм санитар-гигиена режимнарын тәмин итү	Теләче муниципаль районы Башкарма комитеты	150	50,00	50,00	50,00
2.	Халыкка музей хезмәте күрсәтүне оештыру өлкәсендә архив бүлгегә эшчәнлеген тәмин итү	Теләче муниципаль районы Башкарма комитеты	451,61	402,20	402,20	402,20
БАРЛЫГЫ:			601,61	452,20	452,20	452,20
БАРЛЫГЫ:			1958,21			